

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105004/B/2024/36122358759254532

SOCIÁLNO-EKONOMICKÝ ROZMER ĽUDSKO-PRÁVNEHO
POSTAVENIA ŽIEN
Bakalárska práca

2024

Sandra Garrapová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

**SOCIÁLNO-EKONOMICKÝ ROZMER ĽUDSKO-
PRÁVNEHO POSTAVENIA ŽIEN**

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného práva
Vedúci záverečnej práce: JUDr. Klaudia Hraníková Pytel'ová, PhD.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som celú záverečnú prácu vypracovala samostatne, v súlade s etickými normami vedeckého výskumu a riadne som uviedla všetky použité zdroje, ktoré sa nachádzajú v zozname literatúry.

Bratislava 23.4.2024

.....

Vlastnoručný podpis

Pod'akovanie

Chcela by som vyjadriť úprimnú vďaku mojej vedúcej záverečnej práce JUDr. Klaudii Hraníkovej Pytelovej, PhD., za jej cenné rady a podporu počas vypracovávania mojej bakalárskej práce.

Abstrakt

Garrapová, Sandra: *Sociálno-ekonomický rozmer ľudsko-právneho postavenia žien*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodného práva. – Vedúci záverečnej práce: JUDr. Klaudia Hraníková Pyteľová, PhD. Bratislava: FMV, 2023, 62 s.

Cieľom záverečnej práce je prostredníctvom posudzovania dostupných zdrojov a právnych nástrojov, porovnať stav dodržovania alebo porušovania ľudských práv vzťahujúcich sa na ženy, na príklade dvoch krajín. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola je venovaná skúmaniu zmluvných nástrojov, ktoré sú zamerané na ochranu a posilnenie postavenia žien, ako aj inštitucionálnych mechanizmov, ktoré podporujú ich práva, spolu s posudzovaním sociálnej a ekonomickej problematiky ich ľudských práv. V ďalšej časti sa charakterizujú ciele práce, špecifiká, ktoré sme použili pri porovnávaní a taktiež indikátory podľa ktorých sme rozdelili štáty na hospodársky rozvinuté a rozvojové. Záverečná kapitola sa zaoberá zhodnotením situácie dvoch štátov, podľa ich platných právnych noriem, politík, ratifikácii zmluvných nástrojov na ochranu ľudských práv, zo sociálneho a ekonomickeho hľadiska so zameraním na ľudské práva týkajúce sa žien. Výsledkom riešenia danej problematiky je, že na základe získaných dôkazov z dokumentov vládnych inštitúcií a medzinárodných organizácií, zo správ a relevantných vedeckých článkov môžeme povedať, že existujú výrazné rozdiely v právach, možnostiach a spoločenskej participácii žien v hospodársky rozvinutých krajinách a rozvojových krajinách.

Kľúčové slová: Rovnosť žien, Ženské práva, Sociálno-ekonomická spravodlivosť, Diskriminácia na základe pohlavia

Abstract

Garrapová, Sandra: *The socio-economic dimension of the human-legal status of women.* – University of Economics in Bratislava. Faculty of international relations; Department of international law. – Thesis supervisor: JUDr. Klaudia Hraníková Pytel'ová, PhD. Bratislava: FMV, 2023, 62 p.

The aim of the final thesis is to observe the state of violation or compliance of human rights related to women, using the example of two countries, through the analysis of available sources and legal instruments. The work is divided into four chapters. The first chapter is devoted to the examination of contractual instruments that are aimed at protecting and empowering women, as well as instructional mechanisms that support their rights, together with an assessment of the social and economic issues of their human rights. The next part describes the objectives of the work, the specifics that we used in the comparison, the indicators according to which we divided the states into economically developed and developing ones, our methods of analysis. The final chapter deals with the dissection of the two states, their valid legal norms, policies, ratification of treaty instruments for the protection of human rights, from social and economic point of view and evaluation of the success rate of their adherence to human rights. The results of the researched issues is that, based on the evidence obtained from the documents of government institutions and international organizations, from reports and relevant scientific articles, we can say that there are significant differences in the rights, opportunities and social participation of women in economically developed countries and developing countries, that were chosen by us according to our indicators.

Key words: Equality of women, Women's rights, Socio-economic justice, Gender discrimination

Obsah

Úvod.....	8
1 Súčasný stav skúmanej problematiky doma a v zahraničí	10
1.1 Zmluvné nástroje ochrany postavenia žien	10
1.2 Inštitucionálne nástroje ochrany postavenia žien	15
1.3 Vnútroštátne nástroje ochrany postavenia žien – všeobecne na príklade Slovenskej republiky.....	20
1.4 Sociálna dimenzia diskriminácie žien	23
1.5 Ekonomická dimenzia diskriminácie žien.....	25
2 Ciele a metodika práce	28
3 Výsledky práce	30
3.1 Hospodársky rozvinuté štáty – na príklade Fínska.....	30
3.1.1 Implementácia zmluvných nástrojov a spolupráca s medzinárodnými inštitúciami.....	30
3.1.2 Sociálny kontext ľudských práv týkajúcich sa žien	33
3.1.3 Ekonomický kontext ľudských práv týkajúcich sa žien	36
3.2 Rozvojové krajiny – na príklade Afganistanu	38
3.2.1 Implementácia zmluvných nástrojov a spolupráca s medzinárodnými inštitúciami.....	38
3.2.2 Sociálny kontext ľudských práv týkajúcich sa žien	41
3.2.3 Ekonomický kontext ľudských práv týkajúcich sa žien	45
Záver.....	48
Zoznam použitej literatúry	50

Úvod

Stav ľudsko-právneho postavenia žien predstavuje v súčasnej spoločnosti zložitú a viacvrstvovú problematiku, ktorá vyžaduje pozornosť a systematický pohľad. Hlboké historické korene, spätosť s tradičnými hodnotami a národnými kultúrami, ako aj vplyv globalizácie a súčasných sociálno-ekonomických zmien, vytvárajú komplexné pole, v ktorom sa uplatňujú práva a postavenie žien. Táto téma neustále rezonuje vo svete, zdôrazňujúc dôležitosť zabezpečenia rovnakých príležitostí a spravodlivého zaobchádzania pre všetky ženy bez ohľadu na ich pôvod, sociálno-ekonomický status alebo kultúrny kontext. Pretože ľudské práva týkajúce sa žien sú základnými princípmi demokratických spoločností, ich porušovanie alebo nedostatočné zabezpečenie pre ženy má veľký vplyv na spoločenské štruktúry a ekonomický rozvoj krajín.

Téma sociálno-ekonomického kontextu ľudsko-právneho postavenia žien sa vyznačuje dôležitosťou nielen z hľadiska zachovania ľudských práv a rovnosti, ale aj z pohľadu sociálnej spravodlivosti a trvalo udržateľného rozvoja. Poskytuje nám pohľad na nerovnosti a diskrimináciu, s ktorými sa ženy stretávajú vo svete práce, politiky, vzdelania, zdravotnej starostlivosti ale aj vo svojom každodennom živote. Vzhľadom na historické nerovnosti a pretrvávajúce stereotypy je nevyhnutné, aby sme sa systematicky zaoberali týmto problémom a usilovali sa o jeho riešenie.

Dôvodom, prečo som sa rozhodla spracovať túto tému, je presvedčenie o jej naliehavosti a význame pre budúcnosť našej spoločnosti. Som presvedčená, že diskriminácia a nerovnosť, s ktorými sa ženy stretávajú vo svete a v každodennom živote, nie sú len morálnym problémom, ale aj prekážkou pre dosiahnutie udržateľného a inkluzívneho rozvoja. Vybrala som si túto tému s cieľom väčšieho porozumenia komplexného vzťahu medzi sociálno-ekonomickým postavením žien a ich právami vo svete, a zároveň preskúmať aké politiky, inštitucionálne rámce a právne nástroje môžu prispieť k zlepšeniu situácie žien v rôznych kultúrnych a hospodárskych kontextoch.

V dnešnej dobe je trend smerujúci k zabezpečeniu rovnosti pohlaví a posilňovaniu práv žien v popredí medzinárodných vzťahov a politiky. Aj napriek tomu, že existujú významné úspechy v tejto oblasti, stále existujú krajiny, ktoré čelia výzvam a prekážkam, ktoré bránia plnému dosiahnutiu rovnosti oboch pohlaví na mnohých úrovniach. Niektoré štáty sa vyhýbajú uplatňovaniu rodovej rovnosti z dôvodu kultúrnych, náboženských alebo

tradičných prekážok voči zmenám v postavení žien. v mnohých konzervatívnych spoločnostiach sú ženy vnímané ako menejcenné občianky, obmedzované v ich právach a slobodách z dôvodu historicky zakorenených patriarchálnych štruktúr.

Téma je relevantná a dôležitá v dnešnom svete, keďže umožňuje lepšie pochopiť komplexné súvislosti a problémy práv týkajúcich sa žien vo svete. Poskytuje nám nástroje na kritické myslenie a reflektovanie nad spoločenskými a ekonomickými faktormi, ktoré ovplyvňujú každodenný život žien, ale aj mužov, v rôznych častiach sveta. Taktiež, téma má globálny charakter, keďže ženy na celom svete čelia podobným výzvam a prekážkam v dosahovaní svojich práv a slobôd. Riešenie týchto problémov v spojení s nerovnosťou pohlaví a diskrimináciou žien si vyžaduje celosvetové úsilie a koordinované opatrenia politickej, legislatívnej, sociálnej a ekonomickej sféry.

Svet sa neustále mení a vyvíja, a preto je nevyhnutné, aby sme sa aktívne zapájali do diskusií a iniciatív na podporu práv a rovnosti žien. Touto prácou sa snažíme prispieť k lepšiemu porozumeniu problematiky a podnietiť ďalšie kroky smerujúce k jej riešeniu.

1 Súčasný stav skúmanej problematiky doma a v zahraničí

V prvej kapitole sa táto práca bude venovať súčasnému stavu a komplexnému zhodnoteniu právnych rámcov týkajúcich sa ochrany presadzovania práv žien. Budeme preskúmavať medzinárodné dohody, akými je napríklad Dohoda o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW), v rámci vnútroštátnych právnych systémov a medzinárodných orgánov na ochranu ľudských práv, ktoré sa týkajú žien. Ďalej sa budeme venovať vnútroštátnej jurisdikcii, predovšetkým zákony zamerané na dosiahnutie rovnosti pohlaví.

1.1 Zmluvné nástroje ochrany postavenia žien

V medzinárodnom priestore hrá kľúčovú úlohu presadzovania rovnosti pohlaví na globálnej úrovni Organizácia spojených národov – OSN.

Napriek dôležitosti suverenity v medzinárodnom právnom systéme, za posledných niekoľko desaťročí dochádza k postupným zmenám v koncepte štátnej suverenity, ktorá bola kľúčovým prvkom OSN pri jej prijímaní, dôsledkom vývoja právnej interpretácie normy obsiahnutej v článku 2(7) Charty OSN. Paralelne s tým prebieha proces internacionalizácie, ktorý zahŕňa narastajúci význam medzinárodných dohôd, členstva v medzinárodných organizáciách, ekonomickú previazanosť a vzrastajúcu úlohu medzinárodných mimovládnych organizácií či médií. Všetky tieto faktory výrazne limitujú praktický prejav štátnej suverenity. ¹ „V súčasnosti sú ľudské práva uznané za časť medzinárodného práva s inštitucionálnou štruktúrou zahŕňajúcou podstatné definovanie ľudských práv a mechanizmov na vynútenie týchto práv. Z tohto dôvodu môžeme hovoriť o rozsiahlej internacionalizácii ľudských práv.“ ²

UN systém vzťahujúci sa na ženské práva

Charta OSN, ktorá bola v roku 1945 prijatá 51 štátmi, predstavuje kľúčový aspekt medzinárodného systému ľudských práv.

¹ MRÁZ, Stanislav. *Suverenita štátu a humanitárna intervencia* [online]. In: Medzinárodné vzťahy: Vedecký časopis pre medzinárodné politické, ekonomické, kultúrne a právne vzťahy Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave. 15.6.2017, s. 155

² Ibid.

Z textu Charty OSN je zrejmé, že organizácia už od svojich počiatkov kladie významný dôraz na rovnosť a nediskrimináciu národov ale aj ich obyvateľov. V preambule sa kladie dôraz na ľudské práva, dôstojnosť a rovnoprávnosť medzi mužmi a ženami medzi národmi: „*My ľud spojených národov, odhodlaný potvrdiť vieru v základné ľudské práva, v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti, v rovnaké práva mužov a žien i národov veľkých a malých... a pre tento cieľ... rozhodli sme sa zjednotiť svoje úsilie, aby sme dosiahli tieto ciele.*“ Z tohto možno vyvodiť, že rovnosť a rovnako aj úcta spojená s ľudskými právami, sa stala jednou z najdôležitejších smerovaní medzinárodného spoločenstva v druhej polovici 20. storočia.³

Všeobecná deklarácia ľudských práv, ktorá bola prijatá v roku 1948 stanovuje zásady rovnosti a nediskriminácie, vrátane práv oboch pohlaví. Hoci Všeobecná deklarácia ľudských práv nevenovala explicitnú pozornosť špecifickým otázkam týkajúcim sa žien, jej zásady a hodnoty vytvorili kritický rámec, na ktorých je moderná spoločnosť uznávajúca obe pohlavia za rovnocenné, postavená.⁴

Deklarácia obsahuje 2 pakty – Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ICCPR) a Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR), ktoré sa výslovne odvolávajú na princípy nediskriminácie a rovnosti, ale obsahuje aj špecializovanejšie zmluvy o ľudských právach, ktoré zastávajú názor, že zmluvné štáty budú rešpektovať a zabezpečovať práva v nich ustanovené bez rozdielu akéhokoľvek druhu. Všetky tieto dokumenty priznávajú ľudské práva ženám na rovnakom základe ako mužom.⁵

Medzinárodné pakty

Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach – ICESCR bol prijatý Valným zhromaždením Organizácie spojených národov v roku 1966 a do platnosti vstúpil v roku 1976. ICESCR poskytuje právny rámec pre ochranu a podporu rôznych aspektov hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv jednotlivcov. Pakt uznáva, že

³ KOLDINSKÁ, Kristína. *Gender a sociální právo: rovnost mezi muži a ženami v sociálně-právních souvislostech*. 2010, s. 136

⁴ DE BAETS, Antoon. *The impact of the „Universal declaration of Human Rights“ on the Study of History“* [online]. In: *History and Theory*. 2009, roč. 48, č. 1, s. 20

⁵ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: 1966

Ľudské práva nie sú obmedzené len na politické a občianske práva, obsahuje niekoľko dôležitých ustanovení, ktoré majú za cieľ zabezpečiť dôstojné živobytie a rozvoj všetkých jednotlivcov bez akejkoľvek formy diskriminácie. Pakt taktiež obsahuje ustanovenia, ktoré garantujú právo na prácu, primeranú mzdu a bezpečné a zdravé pracovné podmienky. Zároveň zdôrazňuje dôležitosť slobodného združovania sa a práva na kolektívne vyjadrovanie. V oblasti sociálnych práv pakt zabezpečuje právo na výhody sociálneho zabezpečenia, vrátane práva na zdravotnú starostlivosť, vzdelania a štandard bývania. Taktiež zdôrazňuje potrebu zabezpečiť rovnosť mužov a žien v oblasti pracovných príležitostí a odstránení diskriminácie v pracovnom prostredí.

„Krajiny, ktoré podpísali Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, vrátane Slovenska, súhlasili, že vzdelanie má umožniť všetkým osobám účasť v slobodnej spoločnosti, napomáhať vzájomné porozumenie, znášanlivosť a priateľstvo medzi všetkými ... rasovými, etnickými a náboženskými skupinami“⁶

Popri ICESCR existuje aj medzinárodný pakt o občianskych a politických právach - ICCPR, ktorý je kľúčovým medzinárodným dohovorom, prijatým Valným zhromaždením OSN a nadobudol platnosť v roku 1976. Tento dohovor zabezpečuje ochranu a presadzovanie občianskych a politických práv pre všetkých jednotlivcov, podporujúc princípy slobody, rovnosti a spravodlivosti. Dohovor tiež garantuje slobodu osobnosti, čím chráni jednotlivcov pred nezákonným zatýkaním, väznením alebo iným ponižujúcim alebo neľudským správaním. Ďalej zabezpečuje slobodu myslenia, svedomia a náboženstva, čo zahŕňa slobodu zmeny svojho vierovyznania alebo svojho presvedčenia. Sloboda prejavu je dôležitým prvkom ICCPR, čo znamená právo jednotlivcov na slobodné vyjadrovanie svojich myšlienok a názorov, vrátane práva hľadať, prijímať a šíriť informácie. Dohovor tiež zakotvuje právo na súdny proces, ktorý zahŕňa právo na spravodlivý súdny proces a právo na obhajobu. Sloboda združovania a pokojného zhromažďovania je ďalším dôležitým aspektom ICCPR. Poskytuje občanom právo slobodne sa združovať a vyjadrovať svoje názory a to aj verejne.⁷

⁶ Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva, Všeobecný komentár č. 13, (1).

⁷ DUGARD Jackie. *The international human rights system* [online]. In: Research handbook on: Economic, social and cultural rights as human rights. 2020. s. 10

Okrem obvyklých spôsobov zaistenia realizácie záväzkov, ktoré vyplývajú z prijatia oboch paktov, ako zásada *pacta sunt servanda*, majú tieto dohovory aj takzvané zvláštne medzinárodné kontrolné opatrenia. ⁸ „*Je to spôsobené tým, že skupinu občianskych a politických práv môže zaistiť bežnými vnútroštátnymi prostriedkami každý štát, kým realizovanie hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv závisí od stupňa rozvoja daného štátu a jeho možností tieto práva uskutočniť.*“ ⁹

Dohoda o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien

Významnú pozornosť na rovnosť pohlaví začali OSN a medzinárodné spoločenstvá venovať až začiatkom 70. rokov minulého storočia, kedy sa v roku 1975 konala prvá Svetová konferencia o ženách a bolo prijaté CEDAW – Convention on the Elimination of All forms of Discrimination against women – alebo Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien. ¹⁰ Dohovor bol schválený Valným zhromaždením Organizácie spojených národov a vstúpil do platnosti v roku 1981. Definuje diskrimináciu žien ako „*akékoľvek robenie rozdielu, vylúčenie alebo obmedzenie vykonané na základe pohlavia, ktorého dôsledkom alebo cieľom je narušiť alebo zrušiť uznanie, používanie alebo uplatnenie zo strany žien, bez ohľadu na ich rodinný stav, na základe rovnoprávnosti mužov a žien, ľudských práv a základných slobôd v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej, občianskej alebo inej oblasti*“. ¹¹

V článku 1 Dohovoru sa stanovuje, že diskriminácia je akékoľvek rozlišovanie, vylúčenie alebo obmedzenie vykonané na základe pohlavia, ktorého účinkom alebo účelom je sťažiť alebo zrušiť uznanie, pôžitok alebo výkon zo strany žien, bez ohľadu na ich rodinný stav, na základe rovnosti mužov a žien, ľudských práv a základných ľudských slobôd v politickej, sociálnej, ekonomickej, kultúrnej, občianskej alebo inej úrovni.

Článok 2 sa dá považovať za kľúčový pre plnohodnotnú implementáciu Dohovoru CEDAW, tým, že stanovuje povahu všeobecných právnych záväzkov zmluvných štátov. „*Záväzky zakotvené v článku 2 sú neodlučiteľne spojené s ostatnými vecnými ustanoveniami Dohovoru, keďže zmluvné štáty sú povinné zabezpečiť dodržiavanie všetkých*

⁸ MRÁZ, Stanislav – BROCKOVÁ Katarína. *Medzinárodné právo verejné – (všeobecná časť)*. 2018. s. 69

⁹ MRÁZ, Stanislav – BROCKOVÁ Katarína. *Medzinárodné právo verejné – (všeobecná časť)*. 2018. s. 175

¹⁰ SVOBODOVÁ Zuzana. *Ženy a rozvoj* [online]. In: Background report. December 2016, s. 8

¹¹ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 1987

práv vyplývajúcich z Dohovoru na vnútroštátnej úrovni v plnej miere.“¹² „Štáty, zmluvné strany, budú vo všetkých oblastiach, osobitne v politickej, sociálnej, hospodárskej a kultúrnej oblasti, prijímať všetky príslušné opatrenia, včítane legislatívnych opatrení na zabezpečenie plného rozvoja a povznesenia žien s cieľom zaručiť im uplatňovanie a využívanie ľudských práv a základných slobôd na základe rovnoprávnosti s mužmi.“¹³

V článku 5 Dohovoru sú štáty vyzývané, aby prijali opatrenia na zmenu spoločenských a kultúrnych vzorov správania sa mužov a žien. Cieľom je odstrániť predsudky a zvyky zakorenené v myšlienke podradenosti alebo nadradenosti jedného pohlavia voči druhému, ako aj odstrániť stereotypné úlohy priradené mužom a ženám. Týmto spôsobom sa dohovor snaží podporiť rovnoprávnosť pohlaví a vytvoriť rovnaké príležitosti pre mužov a ženy.¹⁴

Článok 12. ods. 2 Dohovoru ďalej stanovuje, že „[...] Štáty, zmluvné strany, zabezpečia ženám primerané služby v súvislosti s tehotenstvom, pôrodom a popôrodným obdobím, pričom v prípade potreby poskytnú bezplatné služby, ako aj primeranú výživu počas tehotenstva a laktácie.“¹⁵

„Povinnosti štátov siahajú nielen do oblasti vymáhateľnosti práva žien na právnu ochranu ale napríklad do povinnosti prijímať všetky opatrenia pre odstraňovanie diskriminácie žien akoukoľvek osobou, organizáciou alebo podnikom, rovnako ako aj opatrenia k zmene alebo zrušeniu existujúcich zákonov, predpisov, obyčajov alebo praktík, ktoré významne znevýhodňujú ženy.“¹⁶ Aplikácia CEDAW na všetky oblasti života – politickú, ekonomickú, sociálnu, kultúrnu, občiansku alebo akúkoľvek inú oblasť – a diskriminácia zo strany neštátnych aktérov jej umožňuje presahovať rozdiel medzi verejných a súkromným sektorom, ktorý historicky fungoval na úkor žien.¹⁷

¹² Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 1987

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ KOLDINSKÁ, Kristína. *Gender a sociální právo: rovnost mezi muži a ženami v sociálně-právních souvislostech*. 2010, s. 36

¹⁷ Report of the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, General Recommendation 28, UN Doc CEDAW/C/GC/28, [13].

Dohovor medzinárodnej organizácie práce

Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č. 183, prijatý v roku 2000 a v platnosti od roku 2002, ktorý je medzinárodným právnym nástrojom sa zameriava na zabezpečenie ochrany a podpory matiek v oblasti zamestnania.

Jedným z prvých bodov dohovoru je poskytnutie práv na materskú dovolenku, ktorá by mala byť dostatočne dlhá, aby matky mohli venovať starostlivosť o svoje novonarodené deti. Dohovor v článku 4 zdôrazňuje význam tejto dovolenky ako nástroja podpory materstva a zdravého vývinu detí. Druhým dôležitým aspektom je ustanovenie o platení materskej dovolenky. Dohovor presadzuje, aby materská dovolenka poskytovala matkám primerané finančné krytie, čím sa zabezpečuje ich ekonomická stabilita počas obdobia starostlivosti o dieťa. Článok 8 dohovoru popisuje právo matiek na ochranu pred prepúšťaním počas materskej dovolenky, čím chráni ženy pred stratou pracovného miesta z dôvodu materstva alebo tehotenstva. Ďalším faktorom dohovoru je zameranie sa na bezpečnosť a zdravie matiek v ich pracovnom prostredí, pričom sa kladie dôraz na zabezpečenie aj k prístupu k potrebným zdravotným a sociálnym službám. Posledným článkom 10 Dohovoru je bod opisujúci flexibilitu v pracovnom čase, ktorá by mala umožniť matkám prispôsobiť svoj pracovný čas tak, aby bolo možné efektívnejšie zladit' pracovné a rodinné záväzky.¹⁸

1.2 Inštitucionálne nástroje ochrany postavenia žien

Rámcová úmluva OSN

Komisia OSN pre ľudské práva je medzinárodným orgánom, ktorý má na starosti sledovanie a hodnotenie situácie v oblasti ľudských práv vo svete. Jej hlavnými úlohami sú sledovanie dodržiavania ľudských práv v rôznych krajinách na základe pravidelných správ od členských štátov a iných zainteresovaných strán. Komisia taktiež posudzuje predložené správy o dodržiavaní ľudských práv a poskytuje odporúčania členským štátom na zlepšenie ich postavenia v oblasti ľudských práv. Komisia OSN môže posudzovať individuálne prípady diskriminácie žien na základe pohlavia, ktoré sa môžu odzrkadľovať v oblastiach

¹⁸ Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č. 183 z roku 2000 o revidovaní Dohovoru Medzinárodnej organizácie práce o ochrane materstva (revidovaného) z roku 1952. [online].

ako napríklad práca, prístup k vzdelaniu, zamestnaniu a zdravotnej starostlivosti. Komisia taktiež môže riešiť prípady fyzického, psychického alebo sexuálneho násillia páchaného na ženách, čím sa snaží presadzovať princípy rovnosti jednotlivcov vo svetovom meradle. Na základe svojich zistení vydáva komisia smernice a odporúčania, ktoré majú pomôcť štátom pri zlepšovaní ich ľudsko-právnej situácie. Okrem toho komisia spolupracuje s rôznymi mimovládnyimi organizáciami a občianskymi spoločnosťami na získavaní informácií o situácii ľudských práv na lokálnej úrovni.

Významným postavením sa vyznačuje aj Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva, ktorého úlohou je zabezpečiť ochranu a podporu ľudských práv na globálnej úrovni. Úlohy tohto orgánu zahŕňajú monitoring ľudských práv, kedy sleduje a hodnotí situáciu ľudských práv vo svete, zhromažďuje informácie o porušeníach, diskriminácii a nespravodlivosti. Ďalej poskytuje odporúčania jednotlivým štátom a iným relevantným aktérom s cieľom zlepšiť situáciu ľudských práv, vrátane práv žien. To môže zahŕňať odporúčania na zmenu legislatívy, zlepšenie postavenia určitých sociálnych skupín obyvateľstva vo spoločnosti a iné opatrenia. Vysoký komisár OSN pre ľudské práva taktiež poskytuje podporu v oblasti vzdelávania, pomocou podpory vzdelávacích programov a iniciatív na zvyšovanie povedomia o právach jednotlivcov. To môže zahŕňať šírenie informácií o ľudských právach, posilňovanie právnej gramotnosti a iné formy vzdelávania.¹⁹

Medzinárodný súdny dvor

Medzinárodný súdny dvor – ICJ, je jedným z hlavných orgánov OSN a zohráva kľúčovú úlohu v oblasti medzinárodného práva. Bol založený v roku 1945 Chartou OSN a začal svoju činnosť v roku 1946. Má právomoc riešiť právne spory medzi štátmi a poskytovať poradné stanoviská k právnym otázkam, ktoré mu predloží Valné zhromaždenie OSN, bezpečnostná rada OSN alebo iné špecializované agentúry a orgány OSN. Jurisdikcia Medzinárodného súdneho dvoru spočíva na súhlase zúčastnených štátov, ktoré musia súhlasiť s predložením svojich sporov súdu. Súd aplikuje medzinárodné právo, vrátane zmlúv, dohôd a obyčajového práva pri svojich rozhodnutiach. Medzinárodný súdny

¹⁹ HANNUM Hurst. *Human rights in conflict resolution: The role of the office of the high commissioner for human rights in UN peacemaking and peacebuilding* [online]. In: Human rights quarterly. 2006, roč. 28, č. 1, s. 8

dvor prispieva svojou činnosťou k udržiavaniu medzinárodného mieru a bezpečnosti pomocou mierového riešenia sporov, ktorého rozhodnutia sú záväzné len pre zúčastnené strany a ďalej podporuje štáty v dodržiavaní právneho poriadku vo svojich medzinárodných vzťahoch.²⁰

Na druhej strane existuje popri ICJ aj medzinárodný trestný súd so sídlom v Haagu, v Holandsku, a jeho členmi sú sudcovia a sudkyne zo všetkých kútov sveta. Jeho cieľom je zabezpečiť, aby páchatel'ov týchto zločinov postihla spravodlivosť a tým prispievať k predchádzaniu beztrestnosti za vážne porušenia medzinárodného práva. Súd je nezávislý, nestranný a zabezpečuje spravodlivý proces pre obvinených. Medzinárodný trestný súd bol vytvorený na stíhanie a trestanie osôb za závažné zločiny medzinárodného rozmeru, ktoré ohrozujú svetový mier a bezpečnosť. Jeho zriadenie bolo schválené Rímskym štatútom v roku 1998 a svoju činnosť začal vykonávať v roku 2002. Jeho vznik bol krokom smerujúcim k posilneniu medzinárodného právneho rámca v oblasti ľudských práv a ochrany pred beztrestnosťou páchatel'ov takýchto zločinov. Súd nie je zameraný na bežné trestné činy, ale zaoberá sa iba najzávažnejšími porušeniami medzinárodného práva. Hlavnými zločinnými, ktoré sú pod jurisdikciou Medzinárodného súdneho dvora sú zločiny genocídy, vojnové zločiny, zločiny proti ľudskosti a proti mieru.²¹

V prípade ak štát nie je schopný alebo ochotný zabezpečiť riadne trestné stíhanie, ktoré by viedlo k spravodlivému odsúdeniu páchatel'a zločinu, zasahuje Medzinárodný trestný súd, aj keď primárnu povinnosť trestne stíhať páchatel'ov zločinov podľa medzinárodného práva je v rukách jednotlivých štátov.²²

Regionálna platforma ochrany postavenia žien

Európsky súd pre ľudské práva uplatňuje Európsky dohovor o ľudských právach a jednou z jeho hlavných úloh je garantovať, že štáty dodržiavajú práva a záruky ustanovené týmto dohovorom. Súd plní túto úlohu prijímaním a preskúmaním sťažností, ktoré predkladajú jednotlivci alebo štáty. Ak súd dospel k záveru, že štát porušil jedno alebo viac práv a záruk, vydáva rozsudky, ktoré majú záväznú platnosť a preto sú dotknuté

²⁰ KOLB Robert. *The international Court of Justice*. 2013. s.19

²¹ International Criminal Court. *The ICC at glance*. [online].

²² MAREČEK Lukáš.: *Zamyslenie sa nad vývojom a významom medzinárodného trestného práva*. [online]. In: Princíp právneho štátu a jeho miesto v medzinárodnom práve. 2018, s. 94

krajiny povinné ich dodržiavať. ²³ „Európsky dohovor o ľudských právach je medzinárodnou zmluvou, stranou ktorej môžu byť len členské štáty Rady Európy. Dohovor predstavuje základ pre riadenie Súdu, stanovuje pravidlá jeho činnosti a obsahuje zoznam práv a záruk, ktoré sa členské štáty zaviazali rešpektovať.“ ²⁴ Práva, ktoré chráni Dohovor a jeho protokoly sú práva na život, právo na spravodlivé súdne konanie v občianskych a trestných veciach, sloboda prejavu, právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, právo na účinný prostriedok nápravy, právo pokojne užívať svoj majetok a právo voliť a byť volený, slobodu myslenia, svedomia a náboženstva.

V súčasnosti tvorí Európsky systém ochrany ľudských práv – *Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd* z roku 1950 (zákon č.209/1992 Zb. a zákon č. 102/1999 Z. Z.), ďalej *Európska sociálna charta* z roku 1961 a inštrumenty týkajúce sa ochrany menších. ²⁵ K prerokúvaniu sťažností súvisiacich s porušením práv obsiahnutých v uvedených dohovoroch, existuje Európska komisia pre ľudské práva a Európsky súd pre ľudské práva, ktoré majú mať zmierovaciú úlohu, pričom úlohou súdu je vynášať rozsudky a vydávať posudky. Sú má právo prerokúvať a rozhodovať spory medzi jednotlivcami, medzi zmluvnými stranami dohovorov, medzi nevládnou organizáciou a skupinou osôb alebo zmluvnou stranou a vydávať poradné rozsudky o právnych otázkach, ktoré sa týkajú výkladu dohovorov alebo protokolov k nim prislúchajúcim. ²⁶

Približne dvadsať rokov po založení Európskeho systému ochrany ľudských práv bol založený aj Interamerický systém ochrany ľudských práv, ktorý funguje v rámci Organizácie amerických štátov. Jeho kľúčovým dokumentom je Americký dohovor o ľudských právach, známy aj ako pakt zo San José, podpísaný v roku 1969 a nadobudol platnosť v roku 1978. Tento dohovor zahŕňa hlavne občianske a politické práva a momentálne je ratifikovaný 25 z 35 členských krajín Organizácie amerických štátov. Interamerický systém má dva hlavné orgány – Interamerickú komisiu pre ľudské práva a Interamerický súd pre ľudské práva. Komisia prijíma individuálne sťažnosti od jednotlivcov, skupín alebo mimovládnych organizácií a môže odporučiť riešenie alebo vec

²³ Európsky súd pre ľudské práva, Rada Európy [online].

²⁴ Ibid.

²⁵ MRÁZ, Stanislav – BROCKOVÁ Katarína. *Medzinárodné právo verejné – (všeobecná časť)*. 2018. s. 183

²⁶ Ibid.

odovzdať súdu.²⁷ Súd má za úlohu interpretovať Americký dohovor o ľudských právach a rozhodovať o spore. Avšak jeho právomoc je fakultatívna a vyžaduje si súhlas konkrétneho štátu, ktorý sa môže vyhlásiť za podriadený súdu. Aj keď súd môže poskytnúť jednotlivcom spravodlivé zadosťučinenie, priamy prístup k nemu nemajú. Prípady môže predniesť iba komisia alebo štát po konaní pred komisiou.²⁸

Regionálny systém ochrany ľudských práv funguje aj na kontinente Afrika, kde si systém ľudských práv vyžaduje pochopenie špecifik tunajšej kultúry, kde je jednotlivec vnímaný ako súčasť širšieho celku, ako je rodina, kmeň alebo národ.²⁹

Organizácia africkej jednoty – OAJ, bola založená v roku 1963, 32 africkými štátmi v Addis Abebe, hlavnom meste Etiópie. Neskôr, v roku 2000, 53 členských štátov OAJ podpísalo Zakladajúci akt Africkej únie, ktorý nahradil OAJ. Africká únia zdôrazňuje dôležitosť dodržiavania ľudských práv a menej sa zameriava na zásadu nevmiešavania do vnútorných záležitostí krajiny.³⁰ V kontexte existujúcich európskych a interamerických regionálnych systémov ochrany ľudských práv, Africká únia rozhodla na zhromaždení hláv štátov a vlád OAJ o potrebe vytvoriť miestny regionálny pakt ľudských práv, ktorého výsledkom bola Africká charta práv človeka a národov, známa ako Banjulská charta, ktorá bola podpísaná v roku 1981 a nadobudla platnosť o päť rokov neskôr. Tento dokument stanovuje základné ľudské práva a záväzky krajín, ktoré ho ratifikujú, v rámci Afriky.³¹

Africká komisia pre práva človeka a národov, zriadená na základe Africkej charty v roku 1987, je nezávislým orgánom sídliacim v Banjule, Gambii. Skladá sa z jedenástich odborníkov, ktorí sú volení na šesťročné obdobie s možnosťou znovuzvolenia. Jej úlohy sú stanovené v Africkej charte a zahŕňajú interpretáciu ustanovení charty na žiadosť zmluvnej strany, orgánu AÚ alebo inej medzinárodnej inštitúcie.³² Ďalšou úlohou je hodnotenie správ štátov (čl. 62), ktoré majú predkladať komisii každé dva roky o stave dodržiavania ľudských práv v daných štátoch a o pokrokoch v tejto oblasti. Africké štáty toto obdobie

²⁷ LHOTSKÝ Jan. *Specifika regionální ochrany lidských práv: Africký soud pro lidská práva a práva národů*. [online]. In: The Conference Proceedings. 2011.

²⁸ ŠTURMA Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 2010, s. 303

²⁹ HUNGR Pavel – KALVODOVÁ Věra. *Afroasijské právní kultury*. 2002. s. 183

³⁰ LHOTSKÝ Jan. *Africká unie jako mezinárodní organizace inspirovaná Evropskou unií?* In *Mezinárodní vědecká konference oblasti práva a právních věd - Právní ROZPRÁVY 2011*. 2011. s. 10

³¹ LHOTSKÝ Jan. *Specifika regionální ochrany lidských práv: Africký soud pro lidská práva a práva národů*. [online]. In: The Conference Proceedings. 2011.

³² Ibid.

však nedodržovali a tak komisia začala tolerovať súhrnné správy za dlhšie obdobie, preto existujú aj správy pokrývajúce napríklad obdobie desiatich rokov.³³ Komisia tieto správy potom hodnotí a po hodnotení vydáva odporúčania, ktoré má daný štát následne implementovať. Avšak reálne vplyvy týchto odporúčaní môžu byť diskutabilné.³⁴ Najdôležitejšou úlohou komisie je hodnotenie sťažností od štátov alebo jednotlivcov, čo je upravené v Africkej charte, čl. 47.³⁵ V prípade sťažností musia byť využité všetky vnútroštátne opravné prostriedky, pričom komisia prerokováva všetky sťažnosti od členských štátov. Sťažnosti od jednotlivcov sú prerokované len v prípade, ak sa na tom uznesie väčšina členov komisie. Ak sa komisii nepodarí uzavrieť spor zmierením, vypracováva sa správa, ktorá uvádza, či bolo právo poručené. V prípade porušenia môže odporučiť určité opatrenia a navrhnúť štátu zaplatiť primeranú kompenzáciu. Avšak toto rozhodnutie nie je právne vynútiteľné a v prípade negatívneho postoja štátu sa situácia len informuje Zhromaždeniu hláv štátov a vlád Africkej únie.³⁶

1.3 Vnútroštátne nástroje ochrany postavenia žien – všeobecne na príklade Slovenskej republiky

Rôzne štáty vnímajú ľudské práva s ohľadom na ich jedinečné kultúrne, historické, právne a politické podmienky. Toto vnímanie sa prejavuje aj v ich prístupe k ochrane a presadzovaniu ľudských práv občanov. Historický vývoj národných inštitúcií pre ľudské práva sa začal po skončení druhej svetovej vojny a hrôzach holokaustu, kedy sa svet začal zaoberať potrebou presadenia univerzálnych ľudských práv.

Národné ľudsko-právne inštitúcie nemajú jednotnú definíciu ale možno ich vo všeobecnosti opísať ako stále a nezávislé orgány, ktoré vlády zriadili za osobitným účelom presadzovania a ochrany ľudských práv.³⁷ *„Organizácie môžu mať rôzne podoby – môžu mať napríklad formu inštitúcie ombudsmana alebo komisie pre ľudské práva. Bez ohľadu na ich presnú štruktúru a právomoci sú nevyhnutné pre pokrok v oblasti ľudských práv na*

³³ *Reports to the African Commission* [online]. African Commission on Human and Peoples' Rights

³⁴ LHOTSKÝ Jan. *Specifická regionální ochrany lidských práv: Africký soud pro lidská práva a práva národů*. [online]. In: The Conference Proceedings. 2011.

³⁵ *African charter on human and people's rights* [online]. Organization of African Unity

³⁶ LHOTSKÝ Jan. *Specifická regionální ochrany lidských práv: Africký soud pro lidská práva a práva národů*. [online]. In: The Conference Proceedings. 2011.

³⁷ POHJOLAINEN Anna-Elina. *The evolution of national human rights institutions* [online]. 2006. s. 6

vnútroštátnej úrovni.“³⁸ Národné ľudsko-právne inštitúcie sa vyznačujú ako inštitúcie so širokým mandátom na podporu zvyšovania informovanosti a odbornej prípravy, rovnako ako aj na ochranu ľudských práv pomocou monitorovania činností a spracúvania, vyšetovania a oznamovania individuálnych sťažností a sú taktiež oprávnené na účasť v Rade pre ľudské práva OSN a v iných medzinárodných mechanizmoch týkajúcich sa ľudských práv. Sú to osobitné, nezávislé subjekty, ktoré sú v súlade s vnútroštátnym právom a obyčajne sa zodpovedajú národným parlamentom. Tieto vnútroštátne orgány poskytujú taktiež poradenstvo a vykonávajú monitorovanie ľudských práv v danej krajine.³⁹

Ekonomicky vyspelé krajiny prijímajú národné inštitúcie ľudských práv častejšie ako neekonomicky vyspelé krajiny, demokratické krajiny s väčšou pravdepodobnosťou prijímú národné inštitúcie ľudských práv ako nedemokratické krajiny, krajiny s lepšími záznamami v oblasti ľudských práv majú väčšiu pravdepodobnosť, že prijímú národné inštitúcie ľudských práv ako krajiny so slabými záznamami v oblasti ľudských práv, západné krajiny s väčšou pravdepodobnosťou ako nezápadné krajiny prijímú národné inštitúcie ľudských práv a krajiny meniace sa smerom k demokratickejšiemu režimu s väčšou pravdepodobnosťou prijímú národné inštitúcie ľudských práv ako krajiny, ktoré sa nemenia alebo sa menia smerom k menej demokratickému režimu. Môžeme povedať, že profily a ekonomický vývoj krajín sú len jednými z mála rozhodujúcimi faktormi ich dodržiavania alebo súladu s medzinárodnými štandardmi ľudských práv. Pretože je pravdepodobnejšie, že tieto krajiny budú odrážať preferencie mocnejších krajín, je pre tieto krajiny menej nákladné konať spôsobom ,ktorý je v súlade s týmito medzinárodnými pravidlami.⁴⁰ Celkový úspech vládnych politík a programov, ktoré podporujú rovnaké príležitosti pre ženy vo vzdelávaní a zamestnaní, ako aj opatrenia na zmiernenie nerovnováhy medzi pracovným a rodinným životom, závisí na ich úspešnom presadzovaní a monitorovaní v krajine.

Na Slovensku je ľudsko-právne postavenia žien definované sériou právnych nástrojov a legislatívnych opatrení. Ústava slovenskej republiky, ako zakladajúci štatút krajiny,

³⁸ Agentúra Európskej únie pre základné práva. *Silné a efektívne národné inštitúcie pre ľudské práva: výzvy , sľubné postupy a príležitosti* [online]. 2021. s. 1

³⁹ Agentúra Európskej únie pre základné práva. *Silné a efektívne národné inštitúcie pre ľudské práva: výzvy , sľubné postupy a príležitosti* [online]. 2021. s. 2

⁴⁰ Ibid.

garantuje všetkým občanom rovnosť a nediskrimináciu, konkrétne článok 12 Ústavy hovorí o zákaze diskriminácie na základe pohlavia. „*Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmysľovanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie.*“⁴¹ Ďalším je antidiskriminačný zákon, konkrétne jeho časť, venovaná rovnakým príležitostiam a ochrane pred diskrimináciou, obsahuje ustanovenia týkajúce sa zamestnania, vzdelávania a prístupu k tovarom a službám. Antidiskriminačný zákon Slovenskej republiky, číslo 365/2004 Z.z., je legislatívny rámec navrhnutý na zabezpečenie rovnakého zaobchádzania a ochranu pred diskrimináciou v rôznych oblastiach spoločenského života. Zákon bol prijatý s cieľom presadzovať princípy rovnosti a chrániť občanov pred neoprávneným znevýhodnením na základe niekoľkých diskriminačných dôvodov. Tento zákon by mal zabezpečovať, aby ženy mali rovnaké možnosti a nedostávali sa do znevýhodnených pozícií v dôsledku ich pohlavia.⁴²

Na úrovni ústredným orgánov štátnej správy sa problematika rodovej rovnosti dlhodobo riešila pod Ministerstvom práce a sociálnych vecí SR. Časť zodpovedností pripadal aj Úradu vlády SR, konkrétne útvaru zaoberajúcemu sa ľudskými právami. Oba tieto orgány spolupracujú s ďalšími rezortmi, hoci nemajú samostatnú organizačnú zložku zameranú na práva žien a rodovú rovnosť. Rodovú agendu zastrešovalo Ministerstvo práce a sociálnych vecí SR, no táto právomoc nie je presne zakotvená v kompetenčnom zákone. Okrem toho sa jedná len o jeden odbor, ktorý sa okrem rodovej rovnosti a práv žien zaoberá aj ďalšími agendami a pri každej zmene vlády sa mení nielen názov tohto odboru, ale aj jeho pozícia v rámci ministerstva.⁴³

V Slovenskej republike taktiež máme rodinný zákon, ktorá obsahuje ustanovenia týkajúce sa manželstva, rozvodu, starostlivosti o detí a majetku. Zabezpečuje aby ženy mali právo na rovnaké postavenie v rámci rodinného práva a v prípade rozvodu, dedenia majetku či iných rodinných záležitostí. Tento zákon reflektuje medzinárodné normy a politiky, ktoré

⁴¹ Ústava Slovenskej republiky [online].

⁴² Zákon 365/2004 Z. Z. z 20. mája 2004 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon). [online].

⁴³ FILADELFIOVÁ Jarmila – BÚTOROVÁ Zora. *Rovnosť žien a mužov* [online]. In: Správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011. 2011. s. 159

smerujú k podpore ľudských práv a nediskriminácii pohlaví, a ktoré vychádzajú z medzinárodných dohovorov a dohôd. V duchu medzinárodných dohovorov, ktoré Slovensko ratifikovalo, by rodinný zákon mal zaisťovať ochranu žien pred diskrimináciou a násilím v rámci rodiny, preto sú vzťahy medzi manželmi popísane v tretej hlave Zákona o rodine. Rovnako by mal podporovať princíp rovnosti v práve na rozvod a rozdeľovanie majetku po rozvode, ktorý je popísaný v piatej hlave tohto zákona. V oblasti pracovného práva platia právne normy, ktoré majú zabezpečiť rovnaké odmeňovanie za rovnakú prácu a chrániť ženy pred pohlavným obťažovaním v pracovnom prostredí. Okrem týchto legislatív, existujú aj programy a politiky, ktoré podporujú rovnaké príležitosti pre ženy v oblasti vzdelávania a zamestnania. Napríklad opatrenia na zmiernenie nerovnováhy medzi pracovným a rodinným životom majú za cieľ podporiť rovnaké postavenie žien vo verejnom a súkromnom sektore. Zákon o vzdelávaní by mal obsahovať ustanovenia zakazujúce diskrimináciu žien na základe pohlavia, čo zahŕňa aj prístup k vzdelávaniu, možnosti kariérneho postupu a rovnaké príležitosti v oblasti výskumu a výučby. Tieto ustanovenia sa nesmú vylučovať s medzinárodnými dohovormi, ktoré sa zaoberajú ľudskými právami žien, ako napríklad s CEDAW.

1.4 Sociálna dimenzia diskriminácie žien

Oproti minulosti môžeme pozorovať pozitívny vývoj v oblasti práv žien, kde sa ženy stávajú viac viditeľnými vo verejnom živote, majú zvýšený prístup k vzdelaniu a zamestnanosti a ich politická angažovanosť sa podstatne zvyšuje.

Vo väčšine krajinách je prístup k vzdelaniu zastrešený právnymi normami, ktoré majú za cieľ podporiť rovnaké vzdelávacie príležitosti a zakazujú diskrimináciu na základe pohlavia. V dlhodobom horizonte má vyššia miera vzdelanosti taktiež pozitívny dopad na zdravotnú situáciu, najmä na zdravie detí, reprodukčné zdravie a vedie k znižovaniu materskej, novorodeneckej úmrtnosti. V posledných desaťročiach sa vynaložilo veľké úsilie o rozšírenie základného vzdelania na všetky deti – vrátane dievčat. *„V krajinách, ktoré UNDP (Rozvojový program Spojených národov) klasifikuje ako krajiny s nízkym ľudským rozvojom sa miera gramotnosti žien pohybuje medzi 10 – 85% s typickým rodovým rozdielom (% gramotných mužov - % gramotných žien) okolo 20%. Čím vyšší je národný*

dôchodok a rozvoj, tým menší je rodový rozdiel.“⁴⁴ Mimoriadnu situáciu v krajinách zhoršuje taktiež aj humanitárna kríza a chudoba obyvateľstva.

Otázku sociálnej diskriminácie žien zahŕňa taktiež aj právo voliť a byť zvolený, ktoré je zakorenené v histórii a kultúre krajín. Historicky boli ženy často považované za menej kompetentné alebo menej schopné vedenia a rozhodovania, čo viedlo k obmedzeniu ich politických práv.

Ďalšou dôležitou oblasťou, ktorá si vyžaduje zlepšenie, je celková sloboda žien, ktorá bola a neustále je, v mnohých krajinách historicky obmedzená konzervatívnymi náboženskými a sociálnymi normami. Medzi príklady takýchto závažných porušení sociálnej sféry ľudských práv patrí aj násilie páchané na ženách, pričom predstavuje základnú prekážku pre dosiahnutie skutočnej rovnosti a spravodlivosti. Toto násilie sa prejavuje v rôznych formách, vrátane fyzického, sexuálneho, emocionálneho a ekonomického zneužívania, ako aj nútených manželstiev alebo obchodovania s ľuďmi. Takéto násilie má vážne dôsledky na ženské fyzické a duševné zdravie, a taktiež obmedzuje schopnosť aktívneho a slobodného participovania v spoločnosti.

V krajinách Európy má sociálne postavenie žien rôzne aspekty a závisí od konkrétnej krajiny a regiónu. Celkovo majú ženy v Európe široký prístup k vzdelaniu, zamestnanosti a politickému angažovaniu, pričom sa ich postavenie v posledných desaťročiach výrazne zlepšilo. V Európe sa čoraz viac zvyšuje podpora prístupu žien k vzdelaniu, aj v oblasti STEM (Science, technology, engineering and mathematics). Toto zahŕňa podnecovanie záujmu dievčat o predmety v oblasti vedy a matematiky už vo veku skorej školskej dochádzky. Keďže pre EÚ je dôležitá diverzita aj v oblasti inovácií a rastu, podporujú sa aj iniciatívy a atraktivita kariérnych príležitostí v STEM oblastiach pre ženy, napríklad mentorskými programami a štipendiami, ktoré im majú pomôcť v ich profesionálnom rozvoji v týchto odvetviach.

Štatistické prieskumy Európskej únie z minulého desaťročia ukázali, že celková zamestnanosť žien v EÚ bola na úrovni 45%. Vyššie vzdelanie predstavuje prínos pre ženy v rozmedzí ich sociálneho statusu a umožňuje im ľahšie získanie práce ako u žien s nižšou kvalifikáciou. Podiel vysokoškolsky vzdelaných žien, zaradených do kategórie HRSTC

⁴⁴ MIKKOLA Anne. *Role of gender equality in development* [online]. Helsinki: University of Helsinki, Department of Economics, 2005. s. 7

(Human Resources in Science and Technology), tvoril 53% avšak v prírodných vedách, inžinierstve a technike pracovalo iba 32% žien.⁴⁵

1.5 Ekonomická dimenzia diskriminácie žien

Rozdelenie rolí medzi mužmi a ženami z ekonomického hľadiska odráža historické a spoločenské normy, ktoré určujú, aké činnosti sú vnímané ako vhodné pre každé pohlavie a zároveň afektujú ekonomickú nezávislosť oboch pohlaví. Historicky boli ženy viac spojované s domácnosťou a starostlivosťou o rodinu, zatiaľ čo muži boli videní ako hlavní živitelia rodiny. Dnes je situácia omnoho pokročilejšia, ale stále existujú rozdiely v genderových rolách, pričom ženy aj napriek pokroku stále častejšie nesú bremeno väčšej zodpovednosti za rodinu, čo môže značne obmedzovať ich profesijný postup.

Príklady ekonomickej nerovnosti a ich vplyv na ekonomickú nezávislosť a životné podmienky žien, zahŕňajú rozdiely v odmeňovaní medzi ženami a mužmi za rovnakú prácu.

Problematika rodového mzdového či príjmového rozdielu je dôkladne monitorovaná hlavne v štátoch Európskej únie Európskou komisiou. V EÚ sú v dnešnej dobe mzdy žien v priemere o 18% nižšie ako mzdy mužov. Na úrovni jednotlivých krajín dosahuje tento ukazovateľ od 4 do 30%, popisuje Alena Tartal'ová a Tatiana Sovičová. „*Tento stav je odzrkadlením pretrvávajúcej rodovej nerovnosti na trhu práce (...) Táto rodová priepať v odmeňovaní je odrazom znevýhodneného postavenia žien v spoločnosti a poukazuje na mieru porušovania ich ekonomických a ľudských práv.*“⁴⁶

Takáto nerovnosť má negatívny dopad na životnú úroveň žien a ich rodín, čo môže viesť k rôznym sociálnym problémom ako je chudoba alebo finančná závislosť na partnerovi. Ženy v Európe majú právo na rovnakú mzdu za rovnakú prácu a väčšina krajín už prijala politiky na podporu rodovej rovnosti v pracovnom prostredí.

Vďaka rovnosti pohlaví môžeme pozorovať zvýšenie pracovnej sily, keďže zapojenie žien do pracovného trhu zvyšuje počet dostupných pracovníkov. To má potenciál zvyšovať produktivitu a rast ekonomiky. Okrem toho podpora rodovej rovnosti v pracovnom prostredí zvyšuje informovanosť a podporuje pokrok k znižovaniu platových rozdielov,

⁴⁵ KAČÍRKOVÁ Mária. *Postavenie žien vo vede v európskej únii a v Slovenskej republike* [online]. 2013. s. 5

⁴⁶ TARTAL'OVÁ Alena – SOVIČOVÁ Tatiana. *Analýza príjmovej diferenciácie mužov a žien na Slovensku* [online]. 2013, č. 2. s. 55

pričom ženám dovoľujú mať kariéru na rovnakých podmienkach ako muži. To zase vedie k vyšším príjmom pre rodiny a k väčšej spotrebe. Ďalším z pozitívnych príkladov rodovej rovnosti je diverzifikácia pracovnej sily, čo vedie k rôznorodejším a inovatívnejším riešeniam v podnikoch a v organizáciách. V neposlednom rade, podpora rodovej rovnosti pomáha zmierňovať chudobu a sociálne nerovnosti, čo je výhodné pre celú spoločnosť, pretože zlepšuje kvalitu života a zabezpečuje väčšiu sociálnu súdržnosť.

Stále rovnako aktuálna téma v súvislosti s diskrimináciou žien je bremeno zosúladenia práce a rodiny. Napriek pokroku v oblasti rodovej rovnosti, vo svete sa stále objavujú štrukturálne a kultúrne prekážky, ktoré obmedzujú možnosti žien v profesionálnom a súkromnom živote. Táto problematika zahŕňa najmä starostlivosť o deti, starších príbuzných alebo iných členov rodiny, čo môže byť často fyzicky a časovo náročné. Ženy čelia potrebe zladit' pracovné hodiny so školskými či zdravotnými potrebami svojich detí a to často bez adekvátnej podpory zo strany pracovných miest. Ďalším dôležitým aspektom je, že ženy majú tendenciu byť hlavnými poskytovateľmi starostlivosti vo svojich rodinách. Táto záťaž môže viesť k vyššej úrovni stresu a vyčerpania. Je to tiež jedným z dôvodov, prečo mnoho žien uprednostňuje prácu na čiastočný úväzok alebo flexibilné pracovné režimy, aby sa mohli lepšie starať o rodinu. Toto však môže viesť k nižším príjmom a obmedzenejšiemu pracovnému rastu.

Ekonomická nezávislosť žien je v mnohých krajinách zabezpečovaná právnymi opatreniami, ako je napríklad rodičovská a materská dovolenka, pričom ženy majú právo na plnú alebo čiastočne platenú dovolenku po narodení dieťaťa. Tento krok im umožňuje starať sa o dieťa bez toho aby prišli o svoju finančnú stabilitu. Zároveň je v krajinách zakotvené právo žien na návrat ku svojej pracovnej pozícii po ukončení materskej dovolenky, čím je zaručené, že si naďalej budú môcť budovať kariéru a udržiavať ekonomickú stabilitu.

Podľa World Bank (Svetovej banky) je na svete len 10 krajín, ktoré ponúkajú ženám plnú právnu ochranu, čo sa týka ich ekonomických práv a všetky sa nachádzajú na severnej pologuli. V pozorovaných krajinách sa skúmajú konkrétne ukazovatele ako odmeňovanie, mobilita a cestovanie za prácou, možnosť získania práce, dedenie majetkov, penzia, možnosť založenia podnikania alebo podpisovania zmlúv. Podľa výskumu je na svete stále

viac ako 20 ekonomík, kde majú ženy iba polovicu alebo menej ako polovicu zákonných ekonomických práv mužov.⁴⁷

⁴⁷ The World Bank [online].

2 Ciele a metodika práce

Cieľom bakalárskej práce je prostredníctvom posudzovania dostupných zdrojov a právnych nástrojov, identifikovať stav dodržovania alebo porušovania ľudských práv, ktoré sa týkajú žien, pričom sa zameriavame na konkrétne príklady z dvoch rôznych krajín – Afganistanu a Fínska.

Krajiny sú rozdelené do týchto dvoch skupín – hospodársky rozvinuté a rozvojové krajiny - podľa indikátorov ako je posudzovanie prítomnosti a aktivity inštitúcií, ktoré majú chrániť ľudské práva týkajúce sa žien, zhodnotenie rodovej rovnosti vo viacerých oblastiach verejného života, posudzovanie účinnosti opatrení na ochranu žien pred diskrimináciou, hodnotenie pracovných podmienok alebo posudzovanie miery spolupráce s medzinárodnými organizáciami pre ochranu ľudských práv.

V práci sú primárne využívané elektronické zdroje dostupné cez portály Google Scholar alebo online knižnica Smarteca. Taktiež sme využívali aj oficiálne stránky medzinárodných orgánov, vrátane Medzinárodného súdneho dvora, Európskeho parlamentu alebo Rady OSN pre ľudské práva. V práci sme použili aj texty a informácie z medzinárodných dohovorov týkajúcich sa ľudských práv ako zdroje informácií a výskumných údajov, ako sú Charta OSN, Všeobecná deklarácia ľudských práv, dohovor medzinárodnej organizácie práce a dohovory ICESCR, ICCPR a CEDAW. Práca bola obohatená aj knižnými materiálmi a odbornými článkami získanými z relevantných časopisov. Táto široká škála zdrojov nám umožnila získavať rôznorodé informácie a pohľady na témy súvisiace s ľudskými právami ovplyvňujúcimi ženy a prípadmi ich porušovania.

V praktickej časti sa venujeme meraniu úspešnosti ľudských práv vzťahujúcich sa na ženy, kde sme situácie posudzovali v oboch krajinách pomocou indikátorov medzinárodného právneho rámca, ekonomickej rovnosti, vzdelania, zdravotnej starostlivosti a politického zapojenia sa do verejného života skrz zmluvné a inštitucionálne nástroje ochrany postavenia žien. Úspešnosť v dodržiavaní ľudských práv v krajine sme posudzovali ako schopnosť krajiny zabezpečiť, že práva všetkých jej občanov sú rešpektované bez diskriminácie, čo zahŕňa existenciu zákonného rámca, ktorý chráni ľudské práva a je v súlade s medzinárodnými štandardmi a taktiež sa aj dodržiava v praxi.

Práca je časovo ohraničená do roka 2022, so zameraním na najnovšie dostupné informácie o stave dodržiavania ľudských práv z oboch štátov, prevažne od začiatku obdobia 21. storočia.

V praktickej časti bakalárskej práce sme použili metódu kvalitatívnej analýzy, ktorá sa zameriava na hlbšie pochopenie procesov prostredníctvom dôkladného skúmania kvalitatívnych dát. Tieto dáta zahŕňali textové informácie z konferencií a rozhovorov, vedecké štúdie, správy organizácií, dokumenty vládnych inštitúcií a iných písomných materiálov, ktoré nám umožňujú identifikovať trendy a hlbšie zrozumiteľné vzťahy v rámci porušovania alebo dodržiavania ľudských práv v oboch krajinách. Metódy zbierania dát sme uskutočňovali prostredníctvom pozorovania skúmanej problematiky.

Taktiež sme použili aj komparatívnu analýzu, ktorá sa používa na porovnanie dvoch alebo viacerých entít, v tomto prípade ukazovateľov, s cieľom identifikovať podobnosti alebo rozdiely medzi nimi. Pri tejto analýze sme identifikovali zvolené indikátory spomenuté vyššie, na základe ktorých sme analyzovali mieru dodržiavania alebo porušovania ľudských práv týkajúcich sa žien, pre zvolené krajiny. Proces komparatívnej analýzy zahŕňa zber relevantných dát, ich porovnanie a interpretáciu, s cieľom získať užitočné poznatky a informácie, umožňujúce objektívne a systematické skúmanie a porovnanie aspektov zvolených krajín.

3 Výsledky práce

Táto kapitola sa bude zameriavať na hodnotenie miery dodržiavania alebo porušovania ľudských práv žien v rozvojových a rozvinutých krajinách, s osobitným dôrazom na Afganistan a Fínsko, prostredníctvom posudzovania, ktoré bude zohľadňovať, do akej miery tieto krajiny implementujú medzinárodné dohody týkajúce sa ľudských práv žien, zároveň sa zhodnotí spolupráca týchto krajín s medzinárodnými orgánmi a ich vnútroštátne opatrenia na dosiahnutie rovnosti oboch pohlaví.

3.1 Hospodársky rozvinuté štáty – na príklade Fínska

Päť severských krajín možno charakterizovať ako globálnych a európskych lídrov, pokiaľ ide o celkovú rodovú rovnosť spoločnosti.⁴⁸

Fínsko vyhlásilo nezávislosť v roku 1917 a podpísalo a ratifikovalo väčšinu nástrojov týkajúcich sa ľudských práv v rámci OSN, Medzinárodnej organizácie práce a Rady Európy. Fínsko sa často vníma ako krajina, ktorá úspešne kombinuje hospodársky rozvoj s vysokým štandardom práv občanov, vrátane práv žien. Toto zhodnotenie bude preskúmavať, do akej miery sa Fínsko angažuje v medzinárodných dohodách, aké opatrenia prijíma na domácej úrovni a ako tieto kroky ovplyvňujú životy žien v krajine.

3.1.1 Implementácia zmluvných nástrojov a spolupráca s medzinárodnými inštitúciami

Fínska ústava obsahuje samostatné, ale vzájomne prepojené všeobecné ustanovenia o rovnosti a nediskriminácii, ktoré sú vo veľkej miere inšpirované zmluvami o ľudských právach, ktorými je Fínsko zaviazané. Samostatné ustanovenia o rovnosti detí a rodovej rovnosti taktiež možno nájsť aj v Oddieli 6 fínskej ústavy.⁴⁹ Na ochranu pred diskrimináciou na základe ich pôvodu, veku, národnosti, náboženstva, jazyka, systému viery, odborov alebo politickej činnosti, názoru, zdravia, rodinných vzťahov, sexuálnej orientácie, zdravotného postihnutia alebo iných osobných charakteristík, existuje nediskriminačný zákon a zákon o rovnosti, ktorý taktiež zakazuje priamu a nepriamu rodovú diskrimináciu. Práva žien na dedičstvo bohatstva a vzdelanie boli všetky

⁴⁸ World Economic Forum. *Global Gender Gap Report 2017*. [online]. 2017. s. 8

⁴⁹ OJANEN Tuomas. *Equality and non-discrimination in human rights treaties and nordic constitutions* [online]. 2022

formulované do roku 1901, spolu s plnými politickými právami. Prvá žena Miina Sillanpaa, nastúpila do funkcie druhej ministerky sociálnych vecí v roku 1926, čím sa začala rovnosť žien vo fínskom národnom parlamente.⁵⁰ Parlamentnou reformou v roku 1906 sa v krajine zaviedlo rovnaké volebné právo pre ženy a mužov.⁵¹ Zákon o manželstve zameriavajúci sa na to, aby oslobodil ženy od spoliehania sa na svojich manželov v prípade poručníctva, rovnako ako právo na zaplatené zamestnanie bol prijatý do platnosti v roku 1930.⁵² Pracujúce ženy boli vo Fínsku normou už od začiatku 20. storočia, čo napomohlo poskytovaniu opatrovateľských služieb, bezplatnému školskému stravovaniu, aby boli formálne uzákonené v roku 1948. Hoci fínske ženy boli už v týchto časoch zvyknuté pracovať pre svoje bývanie, problematika starostlivosti o deti a jej sociálneho zabezpečenia bola vždy prítomna a prvé predpisy o rodičovskej dovolenke boli zavedené v 70. rokoch 20. storočia. V tomto istom desaťročí sa vyriešila aj problematika reprodukcie vo fínskej spoločnosti pomocou zákonov o potratoch, ktoré riešili služby kontroly pôrodnosti a sexuálnej výchovy.⁵³

Počas posledných troch desaťročí, od roku 1989 až 2019, sa Fínsko stalo jedným z hlavných aktérov v oblasti ľudských práv na medzinárodnej úrovni. Fínsko ratifikovalo štatút Medzinárodného trestného súdu – ICC, v roku 2000, čím dôrazne podporilo medzinárodný poriadok založený na pravidlách, ako garanta stability v medzinárodných vzťahoch.

Začiatkom 80. rokov Organizácia spojených národov ovplyvnila fínsku spoločnosť, ktorá sa pripojila k Dohovoru o odstránení všetkých typov diskriminácie, prijatím zákona o rovnosti v roku 1987, ktorý zahŕňal rodovú rovnosť, ako aj iné zakázané formy diskriminácie proti ženám.⁵⁴ Fínsko ratifikovalo ICCPR v roku 1975 a zmluva nadobudla platnosť vo vzťahu k Fínsku v roku 1976. ICCPR a jeho opčné protokoly boli začlenené do vnútroštátneho práva prostredníctvom zákonov v parlamente.⁵⁵

Fínsko ratifikovalo CEDAW v roku 1986. Ratifikácia viedla k prijatiu prvej samostatnej legislatívy o rovnosti v krajine – Zákon o rovnosti žien a mužov, ktorý bol

⁵⁰ Ministry of Social Affairs and Health. *Finland is a gender equality pioneer*. [online]. 2020.

⁵¹ KORPELA Salla. *Finland's parliament: pioneer of gender equality* [online]. 2019

⁵² Ministry of Social Affairs and Health. *Finland is a gender equality pioneer*. [online]. 2020.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

prijatý v roku 1986, kedy bol taktiež zriadený ombudsman pre rovnosť, ktorý dohliada na implementáciu zákona.⁵⁶

Ako člen EÚ je Fínsko povinné dodržiavať právne smernice vydané EÚ v súvislosti s rovnosťou pohlavia. Hlavným ustanovením o rovnakom zaobchádzaní so ženami a mužmi v zamestnaní je smernica č. 2000/78/ES, v ktorej ide o zameranie na odstránenie diskriminácie ľudí v práci na základe sexuálnej orientácie a iných faktorov. Táto smernica zahŕňa aj text o diskriminácii v práci, rovnakom odmeňovaní v podobných podmienkach, prístup k školeniam súvisiacich so zamestnaním, pracovné príležitosti (pre zamestnancov a samostatne zárobkovo činné osoby), nestranné disciplinárne konania a rovnaké pracovné podmienky.⁵⁷ Podrobnejšia smernica EÚ zaoberajúca sa rodovou rovnosťou je č. 2006/54/ES, ktorá zlučuje predchádzajúce smernice a objasňuje princípy rovnosti príležitostí a zaobchádzanie so ženami a mužmi v práci alebo v povolani. Smernica obsahuje ustanovenia o rovnakej odmene pre osoby, ktoré pracujú za rovnakých podmienok a zdôrazňuje rovnaké zaobchádzanie s ohľadom na pohlavie vo všetkých oblastiach. Problémy sa týkajú hlavne zákazu obťažovania a je tam tiež komplexne vysvetlené, ako zamestnávateľia musia prijať preventívne opatrenia na zastavenie takéhoto správania.⁵⁸ Pre ženy, ktoré sú tehotné a pre ženy pracujúce na čiastočný úväzok v smernici č. 2010/18/EÚ, 97/81/ES a 92/85/EHS opisujúce rodovú diskrimináciu, sa vyžaduje, aby členské štáty prijali primerané vnútroštátne ustanovenia na zabezpečenie tehotenstva, kedy ženy nemôžu byť znevýhodnené v zamestnaní tým, že majú deti alebo potrebujú voľno na dozeranie detí (rodičovskú dovolenku) a zosúladenie rodinného, pracovného a súkromného života.⁵⁹

Skóre indexu rodovej rovnosti 75,4 zo 100, posúva Fínsko na dobré štvrté miesto v tejto oblasti. Fínske skóre je 6,8 bodov nad ostatnými štátmi Európskej únie.⁶⁰

⁵⁶ NOUSIAINEN Kevät – PENTIKÄINEN Merja. *Rise and fall of the CEDAW in Finland* [online]. 2013. s. 569

⁵⁷ European agency for safety and health at work (2020); No 2000/78/EC: Equal treatment at work. [online].

⁵⁸ EurLex. No 2006/54/EC: *Equal Opportunities and Treatment at Work*. [online].

⁵⁹ EurLex. No 2010/18/EU: *Framework Agreement on Parental Leave*. [online].

⁶⁰ European Institute for Gender Equality. *Gender Equality Index* [online].

3.1.2 Sociálny kontext ľudských práv týkajúcich sa žien

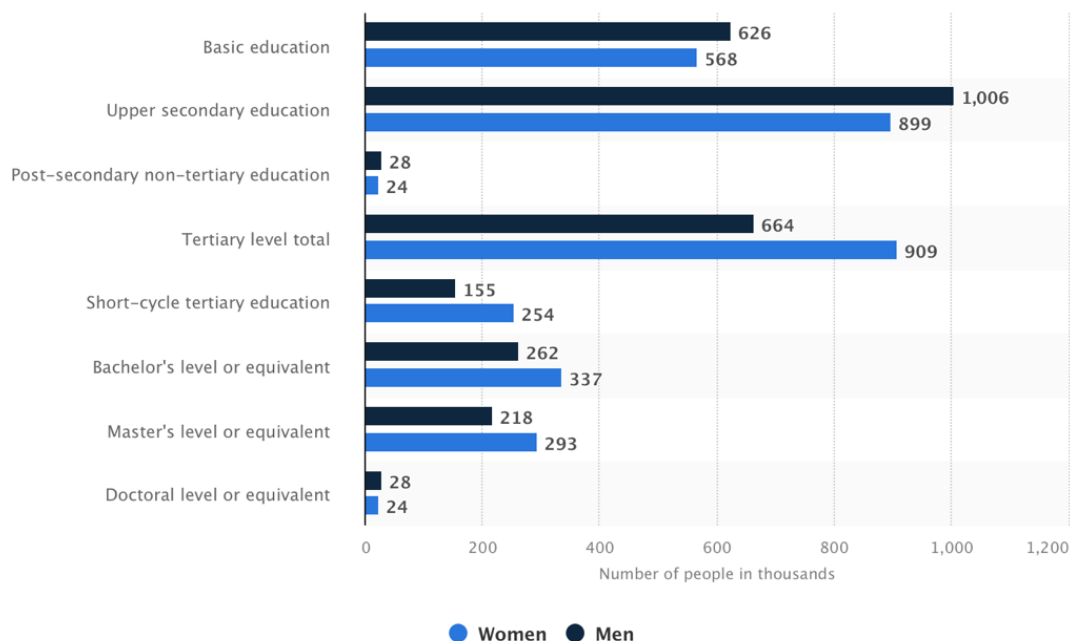
Severský región sa vyznačuje vysokou vzdelanostnou úrovňou obyvateľstva, najmä žien. Do konca roku 2022 približne 3,5 milióna ľudí vo Fínsku ukončilo povinnú školskú kvalifikáciu, z čoho bola veľká väčšina žien. Kým žien s magisterskou kvalifikáciou bolo 293 tisíc, u mužov to bolo 218 tisíc.⁶¹ Ženy dosiahli veľké úspechy v terciárnom vzdelávaní v severskom regióne. Podiel dospeljej populácie žien (25-64) s terciárnym vzdelaním vo Fínsku bol v roku 2016 tretí najvyšší, 50,8%, v krajinách OECD. Podiel žien v krajinách EÚ medzi obyvateľstvom v produktívnom veku (15-64) s terciárnym vzdelaním bol najvyšší po Estónsku, vo Fínsku – 42,9%.⁶² Vzdelávanie, počnúc vzdelávaním v ranom detstve, zohráva kľúčovú úlohu pri podpore rodovej rovnosti a rodového povedomia. Napríklad, vysokokvalitné a cenovo dostupné vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve umožňujú matkám malých detí pracovať. Po základnej škole si väčšina dievčat vo Fínsku vyberá všeobecné vyššie stredné školy, zatiaľ čo malá väčšina chlapcov si vyberá odborné vzdelávanie a prípravu. Vo vysokoškolskom vzdelávaní je značne viac žien ako mužov, čo dokazuje že ženy v krajine majú v priemere vyššie vzdelanie ako muži.⁶³

⁶¹ Statista. *Number of people with educational qualification in Finland in 2022, by gender and level of education* [online].

⁶² Eurostat. *Population by educational attainment level, sex and age (%)* [online].

⁶³ Ministry of Social Affairs and Health. *Gender equality in Finnish education*. [online]. 2020.

Obr. č.1: Počet ľudí so vzdelaním vo Fínsku v roku 2022 podľa pohlavia a úrovne vzdelania

Zdroj: <https://www.statista.com/statistics/528176/finland-population-with-educational-qualification-by-gender-and-education-level/>

Do sociálnej sféry ľudských práv týkajúcich sa žien, môžeme zaradiť aj mieru násilia páchaného na ženách, pričom sa krajina neustále snaží predchádzať a minimalizovať výskyt týchto prípadov. V roku 2017 evidovala polícia 8300 obetí trestných činov domáceho násilia, čo je o 5,4% menej ako v predchádzajúcom roku. Z obetí domáceho násilia a násilia zo strany intímnych partnerov bolo 68,1% žien. Spolu 37,1% domáceho násilia a násilia zo strany intímnych partnerov tvorilo násilie medzi manželskými alebo partnerskými párami.

Akčný program pre roky 2014-2019 na podporu sexuálneho a reprodukčného zdravia a práv, mal za cieľ zlepšiť sexuálne a reprodukčné zdravie s cieľom znížiť zdravotné a sociálne nerovnosti. Sexuálne a reprodukčné zdravie je podporované poskytovaním väčšieho množstva informácií, zlepšovaním spolupráce a rozvojom súvisiacich služieb. Medzi priority taktiež patrí komplexná sexuálna výchova, dobrá starostlivosť pri pôrode, ale aj povedomie o mužskom sexuálnom a reprodukčnom zdraví. Niektoré mestá a obce,

ako napríklad Helsinki, Tampere a Vantaa už poskytujú bezplatnú antikoncepciu mladistvým.⁶⁴

V roku 2014 došlo k niekoľkým zmenám v kapitole 20 Trestného zákona, ktorá obsahuje ustanovenia o trestných činoch súvisiacich s pohlavným stykom. Jedným z nich bolo, že trestné činy, ktoré by sa mali považovať za „drobné znásilnenie“ by boli tiež odsúdené a označené ako „znásilnenie“. Taktiež akékoľvek znásilnenie, pri ktorom má obeť menej ako 18 rokov by sa tiež považovalo za znásilnenie s prítazujúcimi okolnosťami. Zároveň pribudlo nové ustanovenie o sexuálnom obťažovaní, ktoré kriminalizuje všetky činy, pri ktorých je sexuálna integrita jednotlivca narušená sexuálnym aktom. Ďalším krokom bolo, že definícia pohlavného styku bola rozšírená o preniknutie do konečníka a akékoľvek prijatie pohlavného orgánu inej osoby do tela sa objasnili ako znásilnenie a takto posilnili práva obyvateľov v krajine.⁶⁵

Fínsko sa snaží výrazne znížiť úmrtnosť matiek a detí a podporuje komplexnú sexuálnu výchovu, ako aj začlenenie mužov a chlapcov do realizácie týchto práv, pričom využíva služby sexuálneho zdravia, sexuálnej výchovy, antikoncepcie, zdravotných služieb v materstve, práva a súhlase na bezpečný potrat.⁶⁶

Do sociálnej sféry ľudských práv týkajúcich sa žien môžeme zaradiť aj mieru politického zastúpenia žien v krajine, ich volebné práva a verejný život.

Severské ženy vstúpili do verejnej politickej sféry z globálne hľadiska už veľmi skoro – Fínsko sa stalo prvou krajinou na svete, ktorá dala ženám plné politické práva už v roku 1906 a rovnako vymenovali prvú ministerku do vlády už v 20. rokoch 20. storočia. V súčasnosti je politická moc v severskom regióne rozdelená medzi ženy a mužov rovnomernejšie ako v iných krajinách Európy alebo v globálnom porovnaní.⁶⁷ Fínsko sa umiestnilo na piatom mieste v dimenzii „politického postavenia“ v indexe Global Gender Gap za rok 2017.⁶⁸ Fínsko malo demokraticky zvolenú prezidentku ako hlavu štátu a spolu so všetkými severskými krajinami malo ženskú premiérku, pričom severské parlamenty majú už desaťročia vysoký podiel žien v parlamente z globálneho hľadiska a približujú sa

⁶⁴ Ministry of Social Affairs and Health. *Gender equality in Finnish education*. [online]. 2020.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ministry for Foreign Affairs. *Finland issues its fourth National Action plan on women, peace and security* [online]. 13.3.2023.

⁶⁷ HUSU Liisa. *Gender equality in nordic academia: advances and challenges* [online]. 2019. s. 5

⁶⁸ World Economic Forum. *Global Gender Gap Report 2017*. [online]. 2017. s. 13

rodovej rovnosti s regionálnym podielom žien v parlamentoch 41,4%, zatiaľ čo celosvetový priemer zastúpenia žien je 23,8%.⁶⁹ Podiel žien na hlasoch, kandidátkach a volených zástupcoch v parlamentných aj komunálnych voľbách spravidla v posledných desaťročiach vzrástol. V parlamentných voľbách v roku 2019 sa podiel žien vo fínskom parlamente po parlamentných voľbách v apríli 2019 zvýšil na historické maximum 46%, pričom z celkového počtu 200 bolo zvolených 92 poslankýň.

Severské krajiny sú nielen lídrom rodovej rovnosti v oblasti politiky, ale aj v oblasti výskumu, kedy vo Fínsku boli prvé národné správy na vysokej úrovni o postavení žien vo výskume publikované už na začiatku 80. rokov 20. storočia, skôr ako podobné správy v iných krajinách EÚ.⁷⁰

3.1.3 *Ekonomický kontext ľudských práv týkajúcich sa žien*

Prierezový princíp rodovej rovnosti pre všetky oblasti politiky formoval severské spoločnosti tak, že ženy sa môžu realizovať v rôznych oblastiach života nezávisle od mužov.⁷¹

Vo Fínsku je miera zamestnanosti žien a mužov už dlhú dobu veľmi podobná, pričom v roku 2022 bola miera zamestnanosti mužov 73,9% a miera žien 73,8%. Ženy sú zamestnané na čiastočný úväzok a na dlhšiu dobu určitú častejšie ako muži, ktorí majú dlhšie pracovné týždne ako ženy a práca mužov je spojená s väčšou neistotou ako práca žien. V roku 2022 boli odvetvami, v ktorých najviac dominovali ženy zdravotné služby (85%), služby vrátane organizácií tretieho sektora (73%) a vzdelanie (69%).⁷² Ženy čoraz viac nastupujú na univerzitnú kariéru a takmer každý druhý vysokoškolský učiteľ v severskom regióne je v súčasnosti žena, čo je prípad aj mnoho ďalších krajín EÚ.⁷³ Vedecká oblasť, v ktorej severské krajiny vynikajú z európskeho a medzinárodného hľadiska, je rodová rovnováha vo vedeckom a akademickom riadení vo vedení. Takmer 85% európskych univerzít vedú stále muži rektori a prorektori, zatiaľ čo severské

⁶⁹ Inter-Parliamentary Union. *Women in parliament* [online]. 2024.

⁷⁰ REES Teresa. *Mainstreaming gender equality in science in the European union: The „ETAN report“* [online]. 2000.

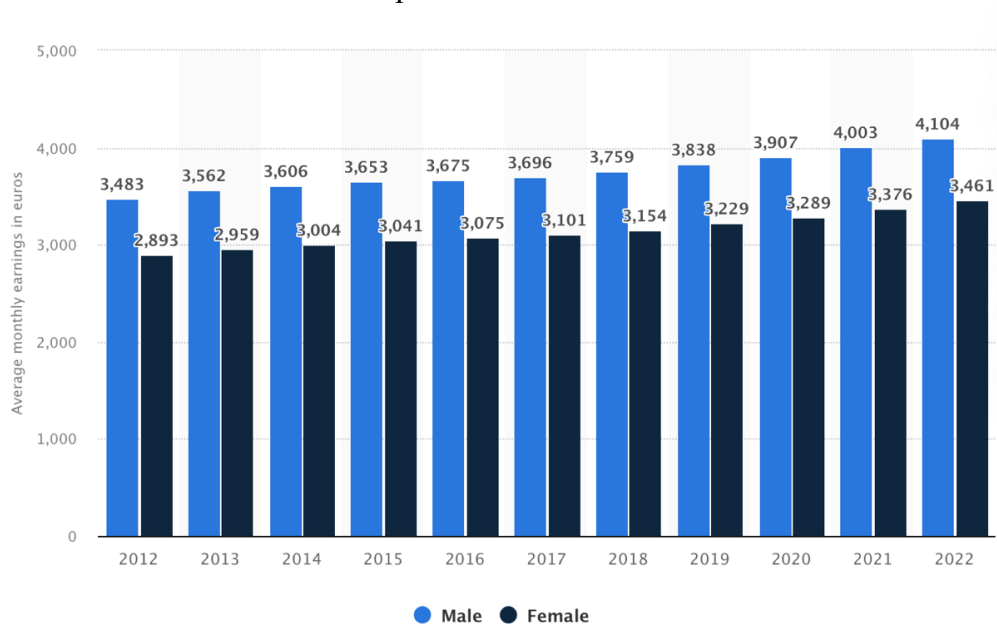
⁷¹ KORPI Walter. *Faces of inequality: Gender, class and patterns of inequalities in different types of welfare states* [online]. In: *Social Politics: International studies in gender, state and society*. Š2000, roč. 7, č. 2, s. 151

⁷² Finnish institute for health and welfare. *Work and income* [online].

⁷³ European Commission. *She figures 2015: statistics and indicators on gender equality in science* [online]. 2016

univerzity vykazujú jasne rodovo vyváženejší model vo vedúcich pozíciách. Fínsko je podľa údajov na druhom mieste s 40% ženskými rektorkami hneď po 50% vo Švédsku, v roku 2014. Diskusia o politikách, ktoré podporujú účasť žien na trhu práce je vo Fínsku dobre zavedenou témou.⁷⁴ Podľa Fínskeho zákona o rovnosti musia ľudia vykonávajúci rovnakú prácu alebo prácu rovnakej hodnoty dostávať rovnakú odmenu bez ohľadu na pohlavie. Rozdiely v odmeňovaní žien a mužov vo Fínsku sa pomaly znižovali. V roku 2022 bol priemerný zárobok žien na celom trhu práce 84% sumy ktorú zarábajú muži. Rozdiel v odmeňovaní je založený na viacerých faktoroch, ale treba poznamenať, že vo Fínsku sa vzdelanie nemôže použiť ako dôvod na ospravedlnenie vyšších platov mužov, keďže ženy v krajine sú vzdelanejšie ako muži, ale ženy majú nižší priemerný zárobok ako muži na všetkých úrovniach vzdelania.⁷⁵

Obr. 2: Priemerný mesačný zárobok vo Fínsku od roku 2012 do roku 2022 podľa pohlavia

Zdroj: <https://www.statista.com/statistics/536388/finland-average-monthly-earnings-by-gender/>

Právne ustanovenia týkajúce sa pracovného života vo Fínsku, ako sú stanovené v zákone o pracovnej zmluve, špecifikujú rovnaké zaobchádzanie so všetkými

⁷⁴ HOLLI Anne Maria – KANTOLA Johanna. *State feminism Finnish style: strong policies clash with implementation problems* [online]. 2007.

⁷⁵ Finnish institute for health and welfare. *Work and income* [online].

zamestnancami, pričom dôležitým aspektom tohto zákona sú pravidlá návratu z rodičovskej dovolenky. Najdôležitejšie je, že rodová rovnosť sa podporuje prostredníctvom služieb, ktoré umožňujú matkám (a otcom rovnako) zosúladiť svoju rodinu a prácu. V zásade sa predpokladá, že ženy a muži sú si v tejto spoločnosti rovní, v súkromnej aj verejnej sfére života. Rodiny sa síce môžu sami rozhodnúť, či matka zostane s malými deťmi doma, ale nie je to od nej očakávané, v skutočnosti je to naopak. Podobne ako matky, aj otcovia sú čoraz viac povzbudzovaní k účasti na starostlivosti o deti a domácich povinnostiach.⁷⁶

3.2 Rozvojové krajiny – na príklade Afganistanu

Táto podkapitola sa bude zameriavať na hodnotenie dodržiavania ľudských práv žien v rozvojových islamských krajinách, s osobitným dôrazom na Afganistan. Táto krajina je známa svojimi špecifickými kultúrnymi a náboženskými kontextmi, ktoré môžu ovplyvňovať postavenie žien v spoločnosti. Odkedy vláda Talibanu v polovici augusta 2021 prevzala krajinu, Afganistan sa stal jedným z najhorších, ak nie najhorším rekordérom v oblasti práv týkajúcich sa žien na celom svete.

3.2.1 Implementácia zmluvných nástrojov a spolupráca s medzinárodnými inštitúciami

Afganská ústava obsahuje rôzne záväzky medzinárodne uznávaných ľudských práv a zriaďuje inštitucionálne mechanizmy na zabezpečenie ich ochrany. Preambula a články 6,7 a 48 ústavy plne alebo čiastočne rešpektujú Všeobecnú deklaráciu človeka, ktorá pokrýva široké spektrum občianskych, politických, ekonomických, sociálnych a kultúrnych práv. Články 29 a 49 zakazujú nútenú prácu, mučenie a iné neľudské tresty, zatiaľ čo články 52 a 43 zaručujú bezplatnú zdravotnú starostlivosť a školstvo. Podľa článku 7 „štát sa riadi Chartou OSN, medzinárodnými zmluvami a medzinárodnými dohovormi o ľudských právach, ktoré Afganistan podpísal, rovnako ako Všeobecnou deklaráciou ľudských práv“. Keďže Afganistan je taktiež signatárom CEDAW, existuje implicitný zákaz diskriminácie na základe pohlavia vo verejnom aj súkromnom sektore spoločnosti.⁷⁷

⁷⁶ KORPI Walter. *Faces of inequality: Gender, class and patterns of inequalities in different types of welfare states* [online]. In: Social Politics: International studies in gender, state and society. Š2000, roč. 7, č. 2, s. 143

⁷⁷ SADAT HEMATULLAH Mir. *The implementation of constitutional human rights in Afghanistan* [online]. In: Human rights brief. 2004, roč. 11, č. 2, 49

Dostupné informácie naznačujú, že ženy a dievčatá v Afganistane sú vystavené prenasledovaniu na základe pohlavia, ktoré podľa článku 7 ods. 1 Rímskeho štatútu je definované ako úmyselné a závažné pozbavenie základných práv v rozpore s medzinárodným právom proti akejkoľvek identifikovateľnej skupine alebo kolektívu z politických, rasových, národnostných, etnických, kultúrnych, náboženských, rodových alebo iných dôvodov, ktoré sú všeobecne uznávané ako neprípustné podľa medzinárodného práva, z dôvodu identity skupiny alebo kolektívu a v súvislosti s akýmkoľvek činom uvedeným v tomto odseku.⁷⁸ Všetky dostupné dôkazy hovoria o tom, že obmedzenia predstavujú vážne pozbavenie ľudských práv, ktoré by spolu s už opísanými činmi väzenia, mučenia a /alebo násilného vymiznutia. Taliban pácha tieto činy namierené proti obetiam – ženám, z dôvodu ich pohlavia.⁷⁹

Vláda v rozpore so základnými pravidlami medzinárodného práva vážne pripravila o ľudské práva jednu alebo viaceré osoby. Diskriminačné obmedzenia, ktoré Taliban uvalil na ženy predstavujú porušovanie ľudských práv zaručených v medzinárodných dohovoroch vrátane ICCPR, ICESCR, CEDAW ale aj CRC – Dohovor o právach dieťaťa.

Uloženie požiadaviek mahram – teda príkaz byť sprevádzaný mužským príbuzným a obmedzenie možnosti žien získať vodičský preukaz, cestovať do zahraničia a vstupovať do parkov a na iné verejné miesta predstavujú jasné porušenie slobody pohybu podľa článku 12. ods. 1 ICCPR.⁸⁰ Orgány OSN, vrátane vysokého komisára pre ľudské práva a osobitého spravodajcu Rady pre ľudské práva pre situáciu v oblasti ľudských práv v Afganistane, podporili tieto závery, čím vyjadrili postoj Organizácie spojených národov.⁸¹ Výbor pre odstránenie diskriminácie proti ženám – CEDAW, tiež zistil, že uvalenie mahramu a iných obmedzení slobody pohybu zo strany Talibanu nie je v súlade so zásadou rovnosti ustanovenou v článku 2(f) a 5(a) CEDAW.

Obdobne obmedzenia prístupu žien a dievčat k vzdelávaniu mimo základnej úrovne nie sú v súlade s právom na vzdelanie vyjadreným v ICESCR a CEDAW.⁸² Okrem

⁷⁸ *Ongwen Case: the prosecutor v. Dominic Ongwen*. ICC_02/04-01/15. [online].

⁷⁹ ICC. *Policy on the crime of gender persecution* [online]. December 2022, s. 10

⁸⁰ Amnesty International, *Death in Slow Motion*, [online]. London: Amnesty International Ltd, 2022, s. 81

⁸¹ Ibid.

⁸² Committee on the Elimination of Discrimination against Women, CEDAW/C/SAU/CO/2, 8 Apríl 2008, Concluding comments of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Saudi Arabia, s. 15-16.

celoštátneho zákazu práce žien s mimovládnyimi organizáciami, politika Talibanu zameraná na obmedzenie schopnosti žien pracovať vo verejnom aj súkromnom sektore ešte viac podkopáva ich právo na prácu a rovnaký prístup k verejným službám a priamo porušuje princíp medzinárodného práva nediskriminácie.⁸³ Príkladom tejto praxe je taktiež vylúčenie žien zo sektora spravodlivosti, vrátane sudkýň, prokurátoriek a právničiek.⁸⁴

Ďalej takéto vylúčenia žien z aspektov verejného života, ako aj štátna služba, vysoké vládne pozície a kabinet, ďalej predstavuje porušenie:

- Článku 7(b) až (c) a 8 CEDAW, ktoré zväzujú štáty k odstráneniu diskriminácie v politickom a verejnom živote a v reprezentácii vlády
- Článku 25(a) a (c) ICCPR ustanovujúci právo spravovať verejné záležitosti a mať prístup k verejnej službe za všeobecných podmienok rovnosti.⁸⁵

Činy Talibanu zneužívania a zlého zaobchádzania so ženami počas pokojných demonštrácií jasne porušujú články 19, 21 a 22 ICCPR, ktoré zaručujú slobodu prejavu a informácií, združovanie a pokojné zhromažďovanie.⁸⁶

Mnohé krajiny vyjadrili hlboké znepokojenie a odsúdili kroky Talibanu, niektoré štáty dokonca vydali verejné vyhlásenia, v ktorých vyjadrovali nesúhlas s novým režimom a volali po dodržiavaní ľudských práv. Niektoré krajiny pozastavili alebo zrušili svoju diplomatickú prítomnosť v Afganistane, zatiaľ čo iné pohrozili zastavením svojej humanitárnej pomoci, na ktorú je krajina silne odkázaná.

Afganistan patrí medzi najnižšie v rade ukazovateľov rodovej rovnosti. V globálnom indexe rodových rozdielov Svetového ekonomického fóra je Afganistan na poslednom mieste zo 156 krajín.⁸⁷ Odráža sa to aj v iných ukazovateľoch rovnosti, ako je Index rovnosti OSN a index rodovej nerovnosti, v ktorých je Afganistan v roku 2020 na 169. mieste zo 189. krajín.⁸⁸

⁸³ Amnesty International, *Death in Slow Motion*, [online]. London: Amnesty International Ltd, 2022, s. 6

⁸⁴ Amnesty International. *The Taliban's war on women: the crime against humanity of gender persecution in Afghanistan* [online]. Marec 2023, s. 15

⁸⁵ Amnesty International. *The Taliban's war on women: the crime against humanity of gender persecution in Afghanistan* [online]. Marec 2023, s. 35

⁸⁶ Amnesty International, *Death in Slow Motion*, [online]. London: Amnesty International Ltd, 2022, s. 68

⁸⁷ World Economic Forum. *Global Gender Gap Report 2021*. [online]. 2021.

⁸⁸ United Nations Development Programme. *The next frontier: Human development and the Anthropocene* [online]. In: Human development report 2020. 2020, s. 387

3.2.2 Sociálny kontext ľudských práv týkajúcich sa žien

Vo vzdelaní ženy čelia dvom hlavným prekážkam v prístupe k základným vzdelávacím príležitostiam. Po prvé, školy v mnohých vidieckych oblastiach jednoducho neexistujú. Po druhé, mnohé z existujúcich škôl neumožňujú študentkám navštevovať hodiny. Rovnaký prístup k vzdelaniu medzi mužmi a ženami je v modernom Afganistane progresívnou myšlienkou. Ženy boli historicky marginalizované, odkedy Taliban získal moc a táto marginalizácia sa vyvinula do spoločenskej normy.⁸⁹

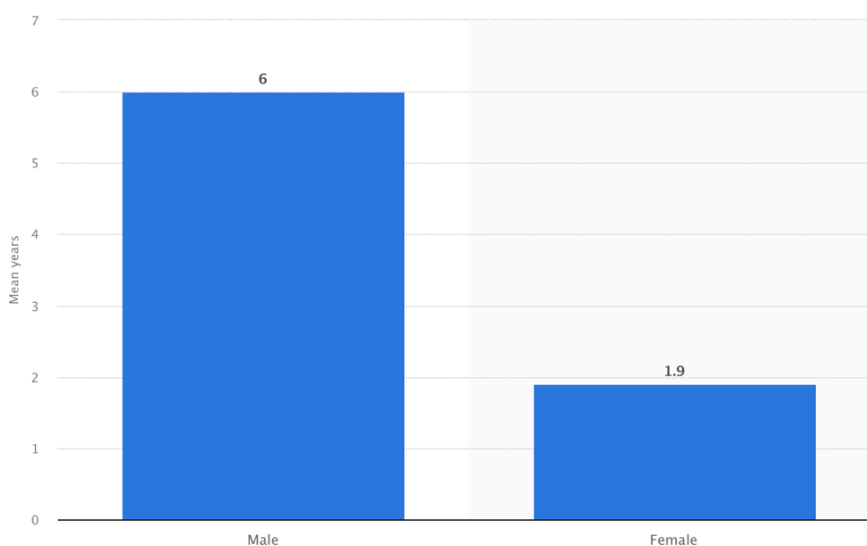
Väčšina existujúcich základných a stredných škôl, ktoré umožňujú ženám navštevovať kurzy, je zameraná na vytvorenie základných zručností v oblasti gramotnosti. V skutočnosti len 8% dospelých žien vie čítať a písať v porovnaní so 45% dospelých mužov.⁹⁰ Od septembra 2021 bol návrat do školy pre všetky afganské dievčatá staršie ako 12 rokov odložený na neurčito, čím zostalo 1,1 milióna dievčat a mladých žien bez prístupu k formálnemu vzdelávaniu. V súčasnosti je mimo školy 80% afganských dievčat a mladých žien v školskom veku – 2,5 milióna ľudí. Takmer 30% dievčat v Afganistane nikdy nenavštevovalo základné vzdelanie. V decembri 2022 bolo až do odvolania pozastavené vysokoškolské vzdelanie žien, čo sa týkalo viac ako 100 000 študentiek navštevujúcich vládne a súkromné školy.⁹¹

⁸⁹ ADKINS Michael Jessee. *Challenges for professive education in Afganistan: A history of oppression and the rising threat of ISIS* [online]. In: International journal of progressive education, Jún 2016, s. 108

⁹⁰ UNESCO Institute for statistics. *Data for the sustainable development goals* [online]. UNESCO

⁹¹ UNESCO. *Why girls and women in Afganistan must immediately be allowed to access education* [online].

Obr. 3: Priemerný počet rokov školskej dochádzky v Afganistane v roku 2019 podľa pohlavia (v rokoch)

[Additional Information](#)

© Statista 2024

[Show source](#)

Zdroj: <https://www.statista.com/statistics/1258714/afghanistan-mean-years-of-schooling-by-gender/>

V septembri 2021 Taliban zatvoril Ministerstvo pre ženské veci a nahradilo ho Ministerstvom podpory cnosti a prevencie neresti, ktoré má slúžiť ako orgán na presadzovanie prísneho výkladu Šarie. V priebehu prvých mesiacov novej vlády bolo ženám a dievčatám odopreté stredoškolské vzdelanie a zakázané vstupovať na verejné priestranstvá ako sú parky, telocvične alebo kúpele. Ženy mali taktiež zakázané pracovať v iných odvetviach ako zdravotníctvo a školstvo.⁹²

„Zákaz vzdelávania v kombinácii s ďalšími obmedzeniami tiež bráni ženám v prístupe k životne dôležitým službám, ako je zdravotná starostlivosť a spravodlivosť pred súdmi.“⁹³

Sociálno-ekonomický stav, nízka mier gramotnosti, najmä u žien (9,8%) v porovnaní s mužmi (55%) a kultúrne normy krajiny sa ukazujú ako ďalšia prekážka pre ženy pri získavaní lekárskej pomoci.⁹⁴ Podľa UNFPA iba 14% pôrodov v Afganistane navštevuje kvalifikovaný zdravotnícky pracovník, v dôsledku čoho 1 zo 14 žien zomrie počas

⁹² PRPIC Martina – SHREEVES Rosamund – DOBREVA Alina. *Promoting equality between women and men*. [online]. European union, June 2019

⁹³ European parliament. *Women's rights in Afghanistan: an ongoing battle* [online]. 2023.

⁹⁴ UNESCO. *Literacy for a human-centred recovery: narrowing the digital divide* [online]. 2021.

tehotenstva alebo pôrodu.⁹⁵ V Afganistane čelia ženy taktiež tragickej realite, kde sú vystavované vysokému riziku znásilnenia, čo tvorí komplexný a citlivý aspekt sociálneho života tejto spoločnosti.

Zákony, ktoré sa vzťahujú na znásilnenie v Afganistane, nie sú jasné, ale informácie o skutočnej právnej praxi je ťažké získať. Štatistiky o počte prípadov alebo mierach odsúdenia vo všeobecnosti nie sú v Afganistane k dispozícii. Vláda neposkytuje žiadne údaje o počte evidovaných trestných činov, nehovoriac o údajoch o miere obžaloby alebo odsúdení.

Séria štúdií, z ktorých väčšina bola vykonaná misiou OSN v krajine, sa snažila získať údaje o výsledkoch registrovaných prípadov násilia páchaného na ženách. Najkomplexnejšia správa zverejnená v roku 2014 obsahuje údaje, ktoré naznačujú, že prokuratúra zaregistrovala 96 prípadov znásilnenia na celoštátnej úrovni v priebehu jedného roka, s mierou odsúdenia páchatel'ov 38% a počet žien uväznených za „morálne zločiny“ sa vo všeobecnosti pohyboval medzi 400 a 600.⁹⁶ Podľa Amnesty International, ženy boli zatýkané a zadržované z dôvodov, ako je vystupovanie na verejnosti bez príslušného odevu alebo nedodržiavania prísneho dress code-u.⁹⁷ „*Tieto ženy boli obvinené zo zločinu „morálnej korupcie“. Zadržaným pre údajnú „morálnu korupciu“ alebo za útek od zneužívajúceho manžela, bol systematicky odopieraný prístup k právnym službám a boli vystavení zlému zaobchádzaniu a neľudským podmienkam vo väzbe.*“⁹⁸

Taliban je však aj napriek svojim nariadeniam povinný dodržiavať medzinárodné dohody o ľudských právach a humanitárne zmluvy, ktoré sa v minulosti ratifikovali v krajine. Svetové mimovládne organizácie preto taktiež vyšetrojú podozrenia predstaviteľ'ov krajiny, voči páchaniu zločinov proti ľudskosti a iných prečinov.⁹⁹ Aj napriek tomuto sú však v krajine zavedené opatrenia, ktoré sú v rozpore so záväzkami krajiny podľa medzinárodných dohovorov a paktov o ľudských právach, ktoré ratifikovali.

⁹⁵ UNFPA. *State of the world's midwifery 2014: A universal pathway. A woman's right to health.* [online]. UNFPA, 1.1.2014, s. 11

⁹⁶ WIMPELMANN Torunn. *Adultery, rape, and escaping the house: The protection and policing of female sexuality in Afghanistan.* [online]. Decmeber 2017, č. 9

⁹⁷ PRPIC Martina – SHREEVES Rosamund – DOBREVA Alina. *Promoting equality between women and men.* [online]. European union, June 2019

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ MAHMOUDI Hoda. *Freedom and the iranian women's movement.* [online]. In: Contexts. 2019

V sociálnom kontexte zdravotnej starostlivosti, priemerná dĺžka života v Afganistane a miera úmrtnosti matiek a detí sú v krajine najnižšie na svete, pričom len niektoré časti subsaharskej Afriky sú na tom o niečo horšie.¹⁰⁰ Perinatálne stavy sú najčastejšou príčinou úmrtia súvisiaceho so zdravím žien v Afganistane. Perinatálne obdobie sa vzťahuje na periódu okolo pôrodu, ktoré zahŕňa čas pred pôrodom, samotný pôrod a prvý mesiac po ňom.

V Afganistane sa 13% úmrtí pripisuje perinatálnym stavom. Perinatálne stavy postihujú iba ženy, čo čiastočne vysvetľuje krátku dĺžku života žien a ich nedostatočné zastúpenie v populácii krajiny. Priemerná dĺžka života afganských žien je v porovnaní s mužmi oveľa nižšia.¹⁰¹ Prevalencia materskej úmrtnosti v Afganistane sa znížila približne o 51% z 1240 úmrtí na 100 000 mŕtvych narodených detí v roku 2003 na 638 úmrtí na 100 000 mŕtvych narodených detí v roku 2017.¹⁰² Štúdia z roku 2017 porovnáva mieru úmrtnosti matiek v Kábule – hlavného mesta Afganistanu a Ragh, mesto v provincii Badachšán v severovýchodnej časti Afganistanu, čo ukazuje, že miera úmrtnosti matiek v Ragh (713 na 100 000 mŕtvych narodených detí) bola štvornásobná v porovnaní s Kábulom (166 na 100 000 mŕtvych narodených detí), ukazuje geografickú variabilitu z hľadiska úmrtia matiek, ktorá je vyššia vo vidieckych oblastiach v porovnaní s mestskými oblasťami a závisí od viacerých faktorov, vrátane úrovne vzdelania, zdrojov, kultúrnych a cestovných prekážok.¹⁰³ K vysokej miere úmrtnosti matiek v Afganistane prispieva viacero faktorov, od vojny, chudoby až po negramotnosť a nedostatočnú infraštruktúru.¹⁰⁴ Obmedzený prístup k reprodukčným zdravotným službám, antikoncepcii a perinatálnej starostlivosti ovplyvňuje schopnosť žien ďalej plánovať tehotenstvo a dostávať následnú podporu. Vojna proti terorizmu a politická nestabilita v krajine spôsobili, že zdroje zdravotnej starostlivosti sú nedostupné pre väčšinu obyvateľstva.¹⁰⁵ Po prevzatí moci

¹⁰⁰ ALVI Hayat. *Women in Afghanistan: A human rights tragedy ten years after 9/11*. [online]. 24.9.2011, roč. 18, č. 3

¹⁰¹ Ministry of women's affairs. *Women and Men in Afghanistan: Baseline Statistics on Gender*. [online]. Afghanistan Ministry of Women's Affairs (MOWA), United Nations Development Fund for Women (UNIMEF), 2008

¹⁰² Knoema. *Afghanistan – Maternal mortality ratio* [online]. 2020.

¹⁰³ THARWANI Zoaib Habib et al. *Maternal mortality in Afghanistan: Challenges, efforts and recommendations* [online]. 2022, roč. 15

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ SHOIB Sheikh et a. *The children of Afghanistan need urgent mental health support* [online]. Lancet, 2022

Talibanom medzinárodní darcovia stiahli finančné prostriedky a pôvodné odhady naznačujú, že by to mohlo viesť k 51 000 ďalším úmrtiam žien a 4,8 milióna neúmyselným tehotenstvám do roku 2025.¹⁰⁶ Humanitárne skupiny navyše varujú, že bez financovania Svetovou bankou bude nedostatok zdravotníckych pracovníkov a zdravotnícke služby môžu byť ukončené v 31 z 34 provincií.¹⁰⁷

Čo sa týka politického zastúpenia žien, nedávny výskum ukazuje, že ženy čelia mnohým prekážkam na svojej ceste k politickej participácii v krajine. Tieto prekážky sú väčšinou kultúrne, historické a ideologické. Ženu ako politickú zástupkyňu si želá 4,2% mužov opýtaných v prieskume medzi Afgancami, čo je najnižšia hodnota od začiatku prieskumu v roku 2004.¹⁰⁸

3.2.3 Ekonomický kontext ľudských práv týkajúcich sa žien

V roku 2004, keď bola prijatá ústava Afganistanu, bola ženám legálne priznaná rovnosť práva, ale ženy všetkých vekových kategórií naďalej čelia vážnym ťažkostiam pri uplatňovaní svojich práv, ako občania.¹⁰⁹ Posilnenie ekonomického postavenia žien je však nedosiahnuteľné bez zlepšenia právnych podmienok v Afganistane.

Podľa údajov z roku 2016, ILO uvádza celosvetové zastúpenie žien vo vláдах len 22% z celkového počtu pozícií.¹¹⁰ Posilnenie postavenia žien v ekonomickom kontexte je definované ako proces dosiahnutia rovnakého postavenia žien k ekonomickým zdrojom a kontrolou nad nimi, ako aj zabezpečenie ich využívania na zvýšenie alebo majú plnú kontrolu nad inými oblasťami svojho života.¹¹¹

V Afganistane ženy predstavujú menej ako 30% národnej pracovnej sily. Tu bol mierny nárast podielu zamestnaných žien z 18,5% (2011-2012) na 28,5% (2013-2014), toto sa však opäť znížilo na 26,7% (2016-2017). Veľká väčšina afganských žien vykonáva

¹⁰⁶ MAROOF Hafizullah – JUNG Elaine. *Giving birth under the Taliban* [online]. BBC World Service, 2021.

¹⁰⁷ The New York Times. *Health care in Afghanistan is crumbling, Aid groups warn* [online].

¹⁰⁸ AKSEER Tabasum et al. *A survey of the afghan people – Afghanistan in 2019* [online]. The Asia Foundation, 3.12.2019, s. 25

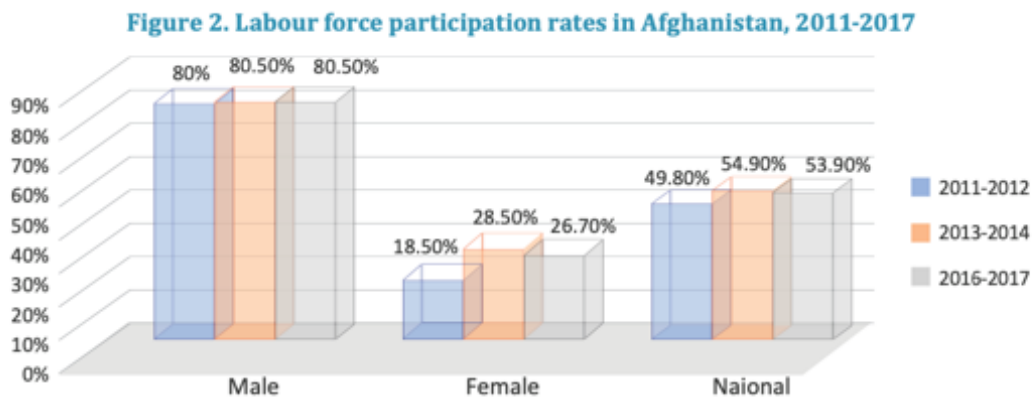
¹⁰⁹ JANUSSOVA Madina et al. *The role of women in the economic development of Afghanistan*. [online]. 2019, s. 21

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ TAYLOR Georgia – PEREZNIETO Paola. *Review of Evaluation Approaches and Methods Used by Interventions on Women and Girls' Economic Empowerment* [online]. 2014

neplatenú prácu ako sú domáce práce a starostlivosť o deti alebo starostlivosť o starých rodičov.¹¹²

Obr. 4: Miera participácie pracovnej sily v Afganistane

Source: Central Statistics Office of Afghanistan (CSO), 2012; 2014; 2017

Zdroj:<https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php>

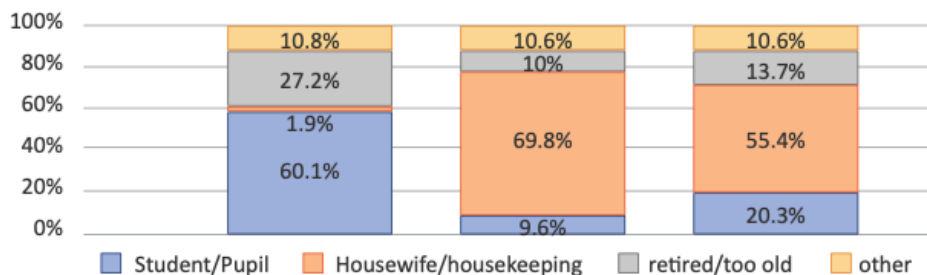
V roku 2017 sa približne 70% ekonomicky neaktívnych žien sa zaoberalo upratovaním, zatiaľ čo len 10% z nich študovalo. Neplatené dodatočné povinnosti súvisiace s domácimi prácami vytvárajú nepriamu rodovú diskrimináciu a odsúvanie žien, vyššie sektorové a príjmové nerovnosti.¹¹³

¹¹² JANUSSOVA Madina et al. *The role of women in the economic development of Afghanistan*. [online]. 2019, s. 10

¹¹³ Ibid.

Obr. 5: Ekonomicky neaktívne obyvateľstvo v Afganistane podľa dôvodu nečinnosti a pohlavia v rokoch 2016-2017

Figure 3. Economically inactive population in Afghanistan by reason for inactivity and gender in %, 2016-2017

Source: CSO, 2017, p.70

Zdroj: <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php>

Ženy v Afganistane pracujú najmä vo výrobe – hlavne výroba kobercov a remeselné práce (64,4%), poľnohospodárstvo (33%) a služby 9,6%). Z celkového počtu žien v krajine je zapojených do poľnohospodárstva 59% v živočíšnej výrobe ako sú hydinové farmy, chov zvierat alebo rýb a 11% v záhradníctve a v sadoch.¹¹⁴ Napríklad v Nanghare sa farmárky nemôžu zúčastňovať na miestnom obchodovaní a finančne profitovať z priameho predaja. Ženy, ktoré vyrábajú napríklad syr zarábajú menej ako muži, ktorý syr predávajú. V regióne taktiež neexistujú žiadne ženské majiteľky obchodov alebo fariem.¹¹⁵ Napriek diskusiám na vysokej úrovni medzi OSN a vedením Talibanu však ženám zostali zakázané všetky činnosti podobného druhu.

¹¹⁴ LEO Izabela – KAR Anuja – AHMED Mansur. *For Rural Afghan Women, Agriculture Hold the Potential for Better Jobs*. [online]. World Bank Blogs. 2017

¹¹⁵ JANUSSOVA Madina et al. *The role of women in the economic development of Afghanistan*. [online]. 2019, s. 20

Záver

V záverečnej časti práce je možné konštatovať, že podľa posudzovania dostupných zdrojov jasne ilustruje rozdiely medzi hospodársky vyspelými štátmi, na príklade Fínska, a rozvojovými štátmi na príklade Afganistanu, v súvislosti s platnými právnymi normami, politikami, inštitúciami a konkrétnymi prípadmi porušenia alebo dodržiavania ľudských práv týkajúcich sa žien. Na základe zhodnotenia týchto indikátorov, je možné potvrdiť, že Afganistan má značné nedostatky v oblasti dodržiavania medzinárodných záväzkov týkajúcich sa práv žien. Konkrétne sa preukázalo, že Afganistan často porušuje tieto záväzky a nedostatočne ochraňuje práva žien, čo sa odráža nielen v právnych normách a politikách, ale aj v reálnych prípadoch porušenia ľudských práv. V štáte sa ženy stretávajú s prekážkami v zamestnaní, ktoré často obmedzujú ich pracovné možnosti mimo tradičných rodinných úloh. Toto obmedzenie vytvára cyklus závislosti a ekonomickej zraniteľnosti pre ženy, čo im bráni v samostatnom finančnom zabezpečení a osobnej slobode. Majú taktiež obmedzený prístup k vzdelaniu, kvôli faktorom ako limitovaný vzdelávací systém ako dôsledok spoločenských noriem, ktoré preferujú vzdelávanie mužov pred ženami. Tieto faktory vytvárajú prekážky, ktoré ženám bránia v získaní potrebných zručností a vedomostí na zabezpečenie kariérneho úspechu a ekonomickej nezávislosti. V politickom spektre Afganistanu majú ženy obmedzené možnosti rovnako účasti tak aj zastúpenia. Ich politický vplyv je marginalizovaný v dôsledku kultúrnych a sociálnych obmedzení, ktoré im bránia v aktívnom zapojení sa do politického rozhodovania a vyjadrovaní svojich potrieb a záujmov vo verejnom živote.

Naopak Fínsko, ako príklad hospodársky vyspelého štátu, predstavuje model, ktorý slúži ako príklad pre celý svet v oblasti dodržiavania ľudských práv žien. Jeho právne normy, politiky a inštitúcie sú navrhnuté a implementované s cieľom posilniť práva žien a zabezpečiť ich rovnakú účasť a ochranu v spoločnosti. Fínsko sa vyznačuje ako krajina, ktorá sa systematicky snaží dosiahnuť rovnosť žien a mužov vo všetkých sférach života, čo sa odráža nielen vo všeobecných štatistikách, ale aj v každodennom živote občanov. Vo Fínsku majú ženy rovnaký prístup k vzdelaniu ako muži, pričom školstvo je založené na princípe rovnosti a inklúzie. Tento prístup k vzdelaniu poskytuje ženám rovnaké možnosti na získanie kvalifikácie a rozvoj ich schopností a kariéry bez ohľadu na ich pohlavie. Vysoká úroveň investícií do vzdelávania vo Fínsku zabezpečuje, že ženy majú prístup

k rôznym oblastiam štúdia a majú možnosť dosiahnuť plný potenciál vo svojich kariérach. Okrem toho, v štáte majú ženy rovnaké práva na prácu ako muži, a sú rovnako chránené pred diskrimináciou na pracovisku. V otázke politiky je Fínsko známe svojou vysokou úrovňou politického zastúpenia žien, kde majú silný hlas a významnú účasť na politickom rozhodovaní, čo prispieva k lepšej reprezentácii ich potrieb a záujmov vo verejnom živote.

Táto práca jasne poukázala, že existuje veľká potreba ďalšieho preskúmania a zlepšenia stavu dodržiavania ľudských práv týkajúcich sa žien v Afganistane, pričom Fínsko môže poslúžiť ako inšpirácia a model pre implementáciu progresívnych politík a prístupov k ochrane práv týkajúcich sa žien nielen v Afganistane, ale aj v iných častiach sveta.

Zoznam použitej literatúry

ADKINS Michael Jessee. *Challenges for professive education in Afganistan: A history of oppression and the rising threat of ISIS* [online]. In: International journal of progressive education. Canakkale: Canakkale Onsekiz Mart University, Jún 2016, s. 104-110, [cit. 17.3.2024]. EISSN-1554-5210. Dostupné na: http://ijpe.penpublishing.net/files/2/manuscript/manuscript_8/ijpe-8-manuscript-224613.pdf

African charter on human and people's rights [online]. Organization of African Unity [cit. 1.12.2023]. Dostupné na: https://au.int/sites/default/files/treaties/36390-treaty-0011_-_african_charter_on_human_and_peoples_rights_e.pdf

Agentúra Európskej únie pre základné práva. *Silné a efektívne národné inštitúcie pre ľudské práva: výzvy , sľubné postupy a príležitosti* [online]. Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2021. 19 s. ISBN 978-92-9461-060-7. [cit. 1.12.2023]. Dostupné na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-strong-effective-nhris-summary_sk.pdf

AKSEER Tabasum et al. *A survey of the afghan people – Afghanistan in 2019* [online]. The Asia Foundation, 3.12.2019, s. 271 [cit. 25.3.2024]. Dostupné na: <https://reliefweb.int/report/afghanistan/survey-afghan-people-afghanistan-2019>

ALVI Hayat. *Women in Afganistan: A human rights tragedy ten years after 9/11.* [online]. US Naval War College, 24.9.2011, roč. 18, č. 3, s. 18 [cit. 22.3.2024]. Dostupné na: https://ciaotest.cc.columbia.edu/wps/hrhw/0024564/f_0024564_20061.pdf

Amnesty International. *Death in Slow Motion*, [online]. London: Amnesty International Ltd, 2022, s. 86, [cit. 15.3.2024]. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/en/documents/asa11/5685/2022/en/>

Amnesty International. *The Taliban's war on women: the crime against humanity of gender persecution in Afganistan* [online]. International Commission of Jurists, Marec 2023, s. 57

[cit. 15.3.2024]. Dostupné na: https://www.amnesty.org.au/wp-content/uploads/2023/05/TALIBAN-WAR-ON-WOMEN_ICJ-AI-Afghanistan-Report.pdf

Committee on the Elimination of Discrimination against Women, CEDAW/C/SAU/CO/2, 8. Apríl 2008, Concluding comments of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Saudi Arabia, s. 15-16.

DE BAETS, Antoon. *The impact of the „Universal declaration of Human Rights“ on the Study of History* [online]. In: History and Theory. Wesleyan University, 2009, roč. 48, č. 1, s. 20-43 [20.9.2023]. ISSN 00182656. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/25478812>

Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č 183 z roku 2000 o revidovaní Dohovoru Medzinárodnej organizácie práce o ochrane materstva (revidovaného) z roku 1952. [online]. [cit. 12.10.2023]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2002/2002c81.pdf>

Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, 1987. [online]. [cit. 7.10.2023]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>

DUGARD Jackie. *The international human rights system* [online]. In: Research handbook on: Economic, social and cultural rights as human rights. Edward Elgar Publishing, 2020. s. 456. ISBN 978-1-78897-417-2. [cit. 7.4.2024]. Dostupné na: <https://www.socialrights.ca/2020/Research%20Handbook%20on%20ESCR.pdf>

EurLex. No 2010/18/EU: *Framework Agreement on Parental Leave*. [online]. [cit. 25.2.2024]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010L0018>

European agency for safety and health at work. *No 2000/78/EC: Equal treatment at work*. [online]. [cit. 25.2.2024]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32000L0078>

European agency for safety and health at work. *No 2006/54/EC: Equal opportunities and treatment at work*. [online]. [cit. 25.2.2024]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006L0054>

European Commission. *She figures 2015: statistics and indicators on gender equality in science* [online]. Luxembourg: Official Publications of the European Communities, 2016, s. 179, [cit. 8.3.2024]. ISBN 978-92-79-48375-2. Dostupné na: https://eige.europa.eu/sites/default/files/she_figures_2015-final.pdf

European Institute for Gender Equality, *Gender Equality Index* [online]. [cit. 25.2.2024]. Dostupné na: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/country/FI>

European parliament. *Women's rights in Afganistan: an ongoing battle* [online]. 2023. [cit. 14.3.2024]. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747084/EPRS_BRI\(2023\)747084_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747084/EPRS_BRI(2023)747084_EN.pdf)

Európsky súd pre ľudské práva, Rada Európy [online]. [cit. 1.11.2023]. Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/questions_answers_slk

Eurostat. *Population by educational attainment level, sex and age (%)* [online]. [cit. 29.2.2024]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfs_9903/default/bar

FILADELFIOVÁ Jarmila – BÚTOROVÁ Zora. *Rovnosť žien a mužov* [online]. In: Správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2011. s. 405. [cit. 10.1.2024]. ISBN 978-80-89345-32-8. Dostupné na: <https://www.researchgate.net/profile/Radovan-Kavicky->

[2/publication/299392222_Slovensko_2010_Sprava_o_stave_spolocnosti_a_demokracie_a_o_trendoch_na_rok_2011/links/56f3a44008ae38d7109a64d8/Slovensko-2010-Sprava-o-stave-spolocnosti-a-demokracie-a-o-trendoch-na-rok-2011.pdf#page=353](https://publication/299392222_Slovensko_2010_Sprava_o_stave_spolocnosti_a_demokracie_a_o_trendoch_na_rok_2011/links/56f3a44008ae38d7109a64d8/Slovensko-2010-Sprava-o-stave-spolocnosti-a-demokracie-a-o-trendoch-na-rok-2011.pdf#page=353)

Finnish institute for health and welfare. *Work and income* [online]. Centre for gender equality information. 2023. [cit. 8.3.2024]. Dostupné na: <https://thl.fi/en/topics/gender-equality/gender-equality-in-finland/work-and-income>

HANNUM Hurst. *Human rights in conflict resolution: The role of the office of the high commissioner for human rights in UN peacemaking and peacebuilding* [online]. In: Human rights quarterly. The Johns Hopkins University Press, 2006, roč. 28, č. 1, s. 85 [cit. 18.11.2023]. ISSN 02750392. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/20072724>

HOLLI Anne Maria – KANTOLA Johanna. *State feminism Finnish style: strong policies clash with implementation problems* [online]. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007. 82-101 s. [cit. 8.3.2024]. ISBN 978-0-230-51661-8. Dostupné na: <https://researchportal.helsinki.fi/en/publications/state-feminism-finnish-style-strong-policies-clash-with-implement>

HUNGR Pavel – KALVODOVÁ Věra. *Afroasijské právní kultury*. [online]. In: Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2002. s. 183-184. ISSN 1805-2789. Dostupné na: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/8040>

HUSU Liisa. *Gender equality in nordic academia: advances and challenges* [online]. Novi Sad, Serbia : Akademska Knjiga, 2019. 392 s. [cit. 1.3.2024]. ISBN 978-86-6263-279-1. Dostupné na: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1373520/FULLTEXT01.pdf>

HUSU Liisa. *Women in universities in Finland: relative advances and continuing contradictions*. [online]. In: *Women, Universities, and Change*. New York: Palgrave Macmillan. 2007, s. 89-111 [cit. 1.3.2024]. ISBN 978-0-230-60350-9. Dostupné na: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230603509_7

ICC. *Policy on the crime of gender persecution* [online]. December 2022, 30 s. [cit. 15.3.2024]. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-12/2022-12-07-Policy-on-the-Crime-of-Gender-Persecution.pdf>

Inter-Parliamentary Union. *Women in parliament* [online]. Inter-Parliamentary Union, 2024. 27 s. [cit. 1.3.2024]. ISBN 1993-5196. Dostupné na: <https://www.ipu.org/resources/publications/reports/2024-03/women-in-parliament-2023>

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: 16. December 1966 [online]. [cit. 15.3.2024]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

International Criminal Court. *The ICC at glance*. [online]. [cit. 7.4.2024]. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/ICCAAtAGlanceENG.pdf>

JANUSSOVA Madina et al. *The role of women in the economic development of Afghanistan*. [online]. Bishkek: University of Central Asia, 2019, s. 39, [cit. 25.3.2024]. ISSN 2617-9245. Dostupné na: <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=982097066117091098105003112113121066099037085046045000109117082099091108102102014090025030031007112048112096072103073103022080006085002001036066003119091088099018084040084053074095099070087070114073007000010065031069070086089099089002005019086019029064&EXT=pdf&INDEX=TRUE>

KAČÍRKOVÁ Mária. *Postavenie žien vo vede v európskej únii a v Slovenskej republike* [online]. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2013. 29 s. ISSN 1337-5598. [cit. 9.2.2024]. Dostupné na: https://ekonom.sav.sk/uploads/journals/237_wp_51_po_uprave.pdf

Knoema. *Afganistan – Maternal mortality ratio* [online]. 2020. [cit. 22.3.2024]. Dostupné na: <https://knoema.com/atlas/Afganistan/Maternal-mortality-ratio>

KOLB Robert. *The international Court of Justice*. Hart Publishing, 2013. s. 1362. ISBN 978-1849462631

KOLDINSKÁ, Kristína. *Gender a sociální právo: rovnost mezi muži a ženami v sociálně-právních souvislostech*. 1. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2010, 256 s. ISBN 9788074003431

KORPELA Salla. *Finland's parliament: pioneer of gender equality* [online]. In: This is Finland. Finland Promotion Board, 2019, [cit. 21.2.2024]. Dostupné na: <https://finland.fi/life-society/finlands-parliament-pioneer-of-gender-equality/>

KORPI Walter. *Faces of inequality: Gender, class and patterns of inequalities in different types of welfare states* [online]. In: Social Politics: International studies in gender, state and society. Štokholm: Summer, 2000, roč. 7, č. 2, s. 127-191 [cit. 8.3.2024]. Dostupné na: <https://academic.oup.com/sp/article-abstract/7/2/127/1608531?redirectedFrom=fulltext>

LEAO Izabela – KAR Anuja – AHMED Mansur. *For Rural Afghan Women, Agriculture Hold the Potential for Better Jobs*. [online]. World Bank Blogs. 2017. [cit. 26.3.2024]. Dostupné na: <https://blogs.worldbank.org/en/endpovertyinsouthasia/rural-afghan-women-agriculture-holds-potential-better-jobs>

LHOTSKÝ Jan. *Africká unie jako mezinárodní organizace inspirovaná Evropskou unií?* In *Mezinárodní vědecká konference oblasti práva a právních věd - Právní ROZPRAVY 2011*. 1. vyd. Hradec Králové : MAGNANIMITAS, 2011. 10 s. ISBN 978-80-904877-0-3.

LHOTSKÝ Jan. *Specifická regionální ochrany lidských práv: Africký soud pro lidská práva a práva národů*. [online]. In: The Conference Proceedings. 1. vydanie. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 550-561. [cit. 10.11.2023]. ISBN 978-80-210-5582-7. Dostupné na: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/normotvorba/Lhotsky_Jan_6134.pdf

MAHMOUDI Hoda. *Freedom and the iranian women's movement*. [online]. In: Contexts. American Sociological Association, 2019, s. 14–19 [cit. 22.3.2024]. Dostupné na: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1536504219864953>

MAREČEK, Lukáš. *Zamyslenie sa nad vývojom a významom medzinárodného trestného práva*. [online]. In: Princíp právneho štátu a jeho miesto v medzinárodnom práve. Bratislava: Vydavateľ Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta vydavateľské oddelenie, 6. – 7. 2. 2020, s. 93-103. [cit. 1.11.2023]. ISBN 978-7160-563-8. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/BPF/2020/ZBORNI_K_BPF_MEDZKO_2020_-_final.pdf#page=93

MAROOF Hafizullah – JUNG Elaine. *Giving birth under the Taliban* [online]. BBC World Service, 2021. [cit. 25.3.2024]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58585323>

Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva, Všeobecný komentár č. 13, (1). VYHLÁŠKA ministra zahraničných vecí z 10. mája 1976 o Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach

MIKKOLA Anne. *Role of gender equality in development* [online]. Helsinki: University of Helsinki, Department of Economics, 2005. 39 s. [cit. 15.1.2024]. Dostupné na: <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=300072021025003074098085106117120113025005005004070018073119125117027094108022107109117103025024123046008097071096006007012025045048086008087093101083002012113064092007009013122095022090102090029001019127075064098002072116099093112106027099080119&EXT=pdf&INDEX=TRUE>

Ministry for Foreign Affairs. *Finland issues its fourth National Action plan on women, peace and security* [online]. Helsinki : Ministry for foreign affairs, 13.3.2023. [cit. 1.3.2024]. Dostupné na: <https://valtioneuvosto.fi/en/-/finland-issues-its-fourth-national-action-plan-on-women-peace-and-security>

Ministry of Social Affairs and Health. *Finland is a gender equality pioneer*. [online]. STM: 2020. [cit. 21.2.2024]. Dostupné na: https://stm.fi/sv/finland-ar-en-foreganga-re-inom-jamstallidhet?p_p_id=com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_7SjjYVdYeJHp&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&_com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_7SjjYVdYeJHp_languageId=en_US

Ministry of Social Affairs and Health. *Gender equality in Finnish education*. [online]. 2020. [cit. 29.2.2024]. Dostupné na: https://stm.fi/documents/1271139/5825735/STM_kasvatusjakoulutus_UK_verkko.pdf/ebe86072-6314-4dea-be5a-6feeb8088303/STM_kasvatusjakoulutus_UK_verkko.pdf.pdf

Ministry of women's affairs. *Women and Men in Afganistan: Baseline Statistics on Gender*. [online]. Afganistan Ministry of Women's Affairs (MOWA), United Nations Development Fund for Women (UNIMEF), 2008, s. 47, [cit. 21.3.2024]. Dostupné na: <https://www.refworld.org/reference/countryrep/unifem/2008/en/69341>

MRÁZ, Stanislav – BROCKOVÁ Katarína. *Medzinárodné právo verejné – (všeobecná časť)*. 1. vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2018. 248 s. ISBN 978-80-225-4753-6

MRÁZ, Stanislav. *Suverenita štátu a humanitárna intervencia* [online]. In: *Medzinárodné vzťahy: Vedecký časopis pre medzinárodné politické, ekonomické, kultúrne a právne vzťahy Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 15.6.2017, roč. XV, č. 2, s. 154-162 [cit. 18.9.2023]. ISSN 1339-2751. Dostupné na: <https://fmv.euba.sk/RePEc/brv/journal/MV2017-2.pdf#page=39>

NOUSIAINEN Kevät – PENTIKÄINEN Merja. *Rise and fall of the CEDAW in Finland* [online]. Cambridge New York : Cambridge University Press, 2013. 557-587 s. [cit. 25.2.2024]. ISSN 978-1-107-03462-4. Dostupné na: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/womens-human-rights/rise-and-fall-of-the-cedaw-in-finland/3FD97B9692044245DB2EF0236250F8CE>

OJANEN Tuomas. *Equality and non-discrimination in human rights treaties and nordic constitutions* [online]. Helsinki: University of Helsinki, 2022, 27 s. [cit. 21.2.2024]. ISSN 0085-5944. Dostupné na: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/20c44243-3894-473e-a4e1-f8dae63a7942/content>

Ongwen Case: the prosecutor v. Dominic Ongwen. ICC_02/04-01/15. [online]. [cit. 14.3.2024]. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/uganda/ongwen>

PENTIKÄINEN Merja. *The impact of the United Nations human rights treaties on the domestic level in Finland* [online]. In: *The impact of the United Nations human rights treaties on the domestic level: Twenty years on*. Vydavateľstvo Koninklijke BRILL, 19. 2. 2024, č. 2, 1273 s. [cit. 21.2.2024]. ISBN 978-90-04-37765-3. Dostupné na: <https://brill.com/edcollbook-oa/title/38945>

POHJOLAINEN Anna-Elina. *The evolution of national human rights institutions* [online]. Denmark: Vydavateľstvo The Danish Institute for Human Rights, 2006. 123 s. ISBN 87-90744-97-7. [cit. 1.12.2023]. Dostupné na: https://www.humanrights.dk/sites/humanrights.dk/files/media/migrated/evolution_of_nhris.pdf

PRPIC Martina – SHREEVES Rosamund – DOBREVA Alina. *Promoting equality between women and men*. [online]. European union, June 2019, s. 11 [cit. 21.3.2024]. Dostupné na: https://what-europe-does-for-me.eu/data/pdf/focus/focus10_en.pdf

REES Teresa. *Mainstreaming gender equality in science in the European union: The „ETAN report“* [online]. Belgicko: European Communities, 2000. 147 s. [cit. 1.3.2024]. ISBN 92-828-8682-4. Dostupné na: <https://www.ipu.org/resources/publications/reports/2024-03/women-in-parliament-2023>

Report of the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, General Recommendation 25, UN Doc A/59/38, annex I [6].

Report of the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, General Recommendation 28, UN Doc CEDAW/C/GC/28, [13].

Reports to the African Commission [online]. African Commission on Human and Peoples' Rights [cit. 10.11.2023]. Dostupný na: <https://achpr.au.int/index.php/en/states/reports>

SADAT HEMATULLAH Mir. *The implementation of constitutional human rights in Afganistan* [online]. In: Human rights brief. American University Washington College of Law, 2004, roč. 11, č. 2, 48-50 s. [cit. 14.3.2024]. Dostupné na: https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1379&&context=hrbrief&&sei-redir=1&referer=https%253A%252F%252Fscholar.google.com%252Fscholar%253Fhl%253Dsk%2526as_sdt%253D0%252C5%2526q%253Dafghanistan%252Bhuman%252Brights%252Bconstitution#search=%22afghanistan%20human%20rights%20constitution%22

SHOIB Sheikh et al. *The children of Afganistan need urgent mental health support* [online]. Lancet, 2022, s. 1045-1046, [cit. 22.3.2024]. Dostupné na: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(22\)00155-6/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(22)00155-6/fulltext)

Statista. *Number of people with educational qualification in Finland in 2022, by gender and level of education* [online]. [cit. 25.2.2024]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/528176/finland-population-with-educational-qualification-by-gender-and-education-level/>

SVOBODOVÁ Zuzana. *Ženy a rozvoj* [online]. In: Background report. December 2016, s. 11. [cit. 7.10.2023]. Dostupné na: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/12/ECOFIN_zeny_final.pdf

ŠTURMA Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. [online]. In: Časopis pro právní vědu a prax. 3 dopl. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 302-304. ISSN 1805-2789. Dostupné na: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6345>

TARTALOVÁ Alena – SOVIČOVÁ Tatiana. *Analýza príjmovej diferenciácie mužov a žien na Slovensku* [online]. In: *Ekonomie a Management*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013, č. 2. s. 54-65 [cit. 9.2.2024]. ISSN 2336-5604. Dostupné na: https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/11025/17497/1/2013_2%20Analyza%20prijmovej%20diferenciacie%20muzov%20a%20zien%20na%20Slovensku.pdf

TAYLOR Georgia – PEREZNIETO Paola. *Review of Evaluation Approaches and Methods Used by Interventions on Women and Girls' Economic Empowerment* [online]. London: Overseas Development Institute, 2014, s. 45, [cit. 26.3.2024]. Dostupné na: <https://odi.org/en/publications/review-of-evaluation-approaches-and-methods-used-by-interventions-on-women-and-girls-economic-empowerment/>

THARWANI Zoab Habib et al. *Maternal mortality in Afganistan: Challenges, efforts and recommendations* [online]. In: *Clinical epidemiology and global health*, 2022, roč. 15, [cit. 22.3.2024]. ISSN 2213-3984. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S221339842200080X#bib7>

The New York Times. *Health care in Afganistan is crumbling, Aid groups warn* [online]. [cit. 25.3.2024]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2021/09/12/health/afghanistan-health-taliban.html>

The World Bank [online]. [cit. 11.2.2024]. Dostupné na: <https://wbi.worldbank.org/en/wbi>

UNESCO Institute for statistics. *Data for the sustainable development goals* [online]. UNESCO. [cit. 17.3.2024]. Dostupné na: <https://uis.unesco.org>

UNESCO. *Literacy for a human-centred recovery: narrowing the digital divide* [online]. 2021. [cit. 21.3.2024]. Dostupné na: <https://en.unesco.org/sites/default/files/literacy-afghanistan-fact-sheet-2021.pdf>

UNESCO. *Why girls and women in Afganistan must immediately be allowed to access education* [online]. [cit. 21.3.2024]. Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/why-girls-women-afghanistan-must-immediately-allowed-access-education->

UNFPA. *State of the world's midwifery 2014: A universal pathway. A woman's right to health*. [online]. UNFPA, 1.1.2014, s. 228, [cit. 21.3.2024]. ISBN 978-0-89714-026-3. Dostupné na: <https://www.unfpa.org/sowmy-2014>

United Nations Development Programme. *The next frontier: Human development and the Anthropocene* [online]. In: Human development report 2020. New York: United Nations Development Programme, 2020, s. 394, [cit. 17.3.2024]. ISBN 978-92-1-005516-1. Dostupné na: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr2020.pdf>

Ústava Slovenskej republiky [online]. z 1. septembra 1992. [cit. 3.1.2024]. Dostupné na: https://www.unipo.sk/public/media/9499/dokument_165.pdf

WIMPELMANN Torunn. *Adultery, rape, and escaping the house: The protection and policing of female sexuality in Afganistan*. [online]. CMI Workin Paper, Decmeber 2017, č. 9, [cit. 22.3.2024]. ISBN 978-82-8062-678-3. Dostupné na: <https://www.cmi.no/publications/6404-adultery-rape-and-escaping-the-house>

World Economic Forum. *Global Gender Gap Report 2017*. [online]. Ženeva: World Economic Forum, 2017. 58 s. [cit. 20.2.2024]. ISBN 978-1-944835-12-5. Dostupné na: <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2017>

World Economic Forum. *Global Gender Gap Report 2021*. [online]. Ženeva: World Economic Forum, 2021. 90 s. [cit. 17.3.2024]. ISBN 978-2-940631-07-0. Dostupné na: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf

World Health Organization. *Maternal mortality* [online]. 2023. [cit. 22.3.2024]. Dostupné na: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/maternal-mortality>

Zákon 365/2004 Z. Z. z 20. mája 2004 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminančný zákon). [online]. [cit. 3.1.2024]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/365/>